

KAJAANIN ESI- JA ALKUOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA 2003

1 JOHDANTO

2 ESI- JA ALKUOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

- 2.1 Esi- ja alkuopetuksen arvoperusta
- 2.2 Tehtävä ja toiminta-ajatus
- 2.3 Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet

3 ESI- JA ALKUOPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

- 3.1 Hallinnollinen toteuttaminen
- 3.2 Oppimiskäsitys
- 3.3 Oppimisympäristö
- 3.4 Työtavat

4 OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT

- 4.1 Eheyttäminen ja aihekokonaisuudet
 - 4.1.1 Ihmisenä kasvaminen
 - 4.1.2 Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys
 - 4.1.3 Viestintä ja mediataito
 - 4.1.4 Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys
 - 4.1.5 Vastuu ympäristöstä hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta
 - 4.1.6 Turvallisuus ja liikenne
 - 4.1.7 Ihminen ja teknologia
- 4.2 Kieli ja vuorovaikutus/äidinkieli ja kirjallisuus
- 4.3 Matematiikka
- 4.4 Ympäristö- ja luonnontieto
- 4.5 Eettinen ja katsomuksellinen kasvatus
 - 4.5.1 Evankelis-luterilainen uskonto
 - 4.5.2 Ortodoksinen uskonto
 - 4.5.3 Muut uskontokunnat
 - 4.5.4 Elämäkatsomustieto
- 4.6 Liikunta
- 4.7 Taide ja kulttuuri
 - 4.7.1 Kuvataide
 - 4.7.2 Käsityö
 - 4.7.3 Musiikki

5 ESI- JA ALKUOPETUKSEN YLEINEN TUKI

- 5.1 Yhteistyö kotien kanssa
- 5.2 Esi- ja alkuopetuksen välinen yhteistyö
- 5.3 Oppimissuunnitelma
- 5.4 Ohjauksen järjestäminen
- 5.5 Tukiopetus
- 5.6 Lapsen tukeminen ja oppilashuolto
- 5.7 Kerhotoiminta
- 5.8 Tukipalvelut ja moniammatillinen yhteistyö

6 ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAT LAPSET

- 6.1 Eri tukimuodot
- 6.2 Osa-aikainen erityisopetus
- 6.3 Erityisopetukseen otettujen tai siirrettyjen opetus
- 6.4 Henkilökohtaiset opetuksen järjestämistä koskevat suunnitelmat
 - 6.4.1 Lapsen esiopetuksen suunnitelma
 - 6.4.2 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma
- 6.5 Opetuksen järjestäminen toiminta-alueittain

7 ARVIOINTI

- 7.1 Arvioinnin tehtävä ja periaatteet
- 7.2 Työskentelyn arviointi
- 7.3 Käyttäytymisen arviointi
- 7.4 Arviointiin vaikuttavia seikkoja
- 7.5 Maahanmuuttajaoppilaan arviointi
- 7.6 Opinnoissa eteneminen
- 7.7 Opinnoissa eteneminen oman opinto-ohjelman mukaan
- 7.8 Itsearviointi
- 7.9 Todistukset esi- ja alkuopetuksessa

8 ERI KIELI- JA KULTTUURIRYHMIEN OPETUS

- 8.1 Maahanmuuttajat
- 8.2 Romanikieliset
- 8.3 Viittomakieliset

9 VAIHTOEHTOPEDAGOGIIKAT

- 9.1 Montessori-pedagogiikka
- 9.2 Uskonnollispainotteiset esiopetusryhmät

10 OPETUSSUUNNITELMAN TOIMINNAN JA TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

LIITTEET

- liite 1 Perusopetuksen tuntijako luokilla 1-2
- liite 2 Lapsen esiopetuksen suunnitelma
- liite 3 Havainnointilomake esiopetuksen suunnittelun tueksi ja kouluvalmiuden arvioimiseksi
- liite 4 2. luokan todistuskaavake
Liite todistukseen: työskentelytaidot
- liite 5 Kirjainmallit, numerot ja matemaattiset merkit

1 JOHDANTO

Kajaanin kaupungin esi- ja 1 – 2 luokkien opetussuunnitelma on laadittu kansallisten opetussuunnitelmien perusteiden pohjalta. Alkuopetuksella tarkoitetaan tässä opetussuunnitelmassa perusopetuksen luokkien 1 - 2 ja esiopetuksella pääsääntöisesti kuusivuotiaiden opetusta. Opetussuunnitelma on työstetty yhteistyössä esi- ja 1 – 2 –luokkien opettajien sekä vanhempien kanssa.

Opetussuunnitelmassa täsmennetään perusteissa määriteltyjä tavoitteita ja sisältöjä sekä painotetaan jatkuvuutta varhaiskasvatuksesta perusopetukseen.

Valtakunnalliset ja paikalliset perusopetusta koskevat päätökset muodostavat perusopetusta ohjavan kokonaisuuden. Opettajan tulee opetuksessa noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa. Huoltajien on voitava vaikuttaa varsinkin opetussuunnitelman kasvatustavoitteiden määrittelyyn.

2 ESI- JA ALKUOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

2.1 Esi- ja alkuopetuksen arvoperusta

Esi- ja alkuopetuksen arvoperusta rakentuu ihmisoikeuksien ja toisten ihmisten kunnioittamiselle, luonnon suojelulle ja jatkuvan oppimisen periaatteille. Opetuksessa toteutetaan kestävän kehityksen periaatetta. Tavoitteena on edistää lasten kaikinpuolista fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Opetuksessa on otettava huomioon, miten suomalainen kulttuuri-identiteetti rakentuu kansallisen kulttuurin pohjalle ja toimii siten pohjana kansainvälisyyteen kasvattamiselle.

Kajaanilaisten vanhempien kanssa käydyissä arvokeskusteluissa painottuivat seuraavat asiat: turvallisuus, rehellisyys, rajat - rakkaus ja vastuullisuus.

2.2 Tehtävä ja toiminta-ajatus

Esi- ja alkuopetus rakentuu suomalaisen yhteiskunnan arvopohjalta tehtyihin linjauksiin sekä tutkimus- ja teoriatietoon lapsen oppimisesta, kasvusta ja kehityksestä. Esi- ja alkuopetussuunnitelmaa koskevat päätökset perustuvat lakiin ja valtakunnalliseen opetussuunnitelman perusteisiin.

Tavoitteena on, että esiopetus, osana varhaiskasvatusta, ja perusopetus muodostavat lapselle kasvatuksellisesti ja opetuksellisesti johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Esi- ja alkuopetuksen toteuttaminen, kehittäminen ja arviointi on henkilöstön, lasten, vanhempien ja muiden toimijoiden yhteistyöprosessi kajaanilaisen lapsen parhaaksi. Esi- ja alkuopetuksessa lapselle taataan tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen toteuttamispaikasta riippumatta.

Esi- ja alkuopetuksen tehtävänä on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisedellytysten monipuolinen edistäminen. Tähän pyritään yhdessä perheen kanssa kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista lähtien. Esi- ja alkuopetuksessa luodaan perusvalmiudet elinikäiselle oppimaan oppimiselle.

2.3 Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet

Esi- ja alkuopetuksen tavoitteet määräytyvät toisaalta kunkin lapsen yksilöllisestä kehityksen mahdollisuuksista ja oppimisedellytyksistä ja toisaalta yhteiskunnan tarpeista. Esi- ja alkuopetus tukee ajattelua, motoriikkaa, eettisiä ja sosiaalisia taitoja, viestintätaitoja ja esteettisiä taitoja.

Esi- ja alkuopetuksen tavoitteena on, että lapsen myönteinen minäkuva vahvistuu ja hänen taitonsa kehittyvät. Hän omaksuu perustietoja, -taitoja ja -valmiuksia oppimisen eri alueilta ikänsä ja edellytystensä mukaisesti. Leikin kautta oppiminen on keskeistä. Hän oppii ymmärtämään vertaisryhmän merkityksen, säilyttää oppimisen ilon ja innostuksen sekä uskaltaa rohkeasti ja luovasti kohdata uudet oppimishaasteet.

On tärkeää, millaisena kasvattajat pitävät lasta ja mitä he tältä odottavat sekä miten he suhtautuvat lapsen suoriin, onnistumisiin ja epäonnistumisiin.

Hyvään itsetuntoon ja minäkäsitykseen sisältyvät asiat:

Itseluottamus:

Varmuus oman kehon, käytöksen ja maailman hallitsemisesta, usko yritysten onnistumiseen ja luottamus aikuiselta saatavaan apuun.

Uteliaisuus:

Oppiminen on mukavaa ja kivaa.

Tarkoituksellisuus:

Halu ja kyky vaikuttaa asioihin, päättäväinen yrittäminen.

Itsehillintä:

Kyky säädellä ja hallita käytöstään iän edellyttämällä tavalla.

Yhteenkuuluvuus:

Kyky liittyä joukkoon.

Viestintä:

Halu ja kyky vaihtaa ajatuksia, tunteita ja suunnitelmia toisten kanssa.

Yhteistyöhalukkuus:

Kyky löytää tasapaino omien tarpeiden ja ryhmän pyrkimysten välillä.

Itsetuntemus:

On tietoinen vahvuuksistaan ja heikkouksistaan ja hyväksyy itsensä sellaisena kuin on.

Lapsi oppii pohdintaa oikeasta ja väärästä. Rakastavat rajat tuovat lapselle turvallisuutta. Hänen toimimisensa vastuuntuntoisena yhteisön jäsenenä vahvistuu. Hän harjoittelee yhteiselämän pelisääntöjä ja sitoutumista niihin. Hän sisäistää yhteiskuntamme hyviä tapoja ja ymmärtää niiden mer-

kityksen osana jokapäiväistä elämää. Hän oppii paremmin hallitsemaan itseään ja opettelee selviytymään arkipäivän tilanteissa. Hän oppii ymmärtämään tasavertaisuutta ja hyväksymään ihmisten erilaisuuden. Hän oppii ikävaiheensa mukaisesti ymmärtämään, miten terveyttä ja hyvinvointia ylläpidetään.

Lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetti sekä hänen kykynsä ilmaista itseään monipuolisesti vahvistuvat ja kehittyvät. Hän tutustuu eri taidemuotoihin, paikalliseen ja kansalliseen kulttuuriin sekä mahdollisuuksien mukaan myös muihin kulttuureihin. Lapsen maailmankuvanmuodostuminen alkaa hänen lähiympäristöstään ja omasta kotiseudustaan. Esi- ja alkuopetuksessa vahvistetaan lapsen kainuulaisia juuria ja kainuulaista kulttuuriperintöä, jonka pohjalta lapsi tutustuu kansainvälisyyteen. Lapselle annetaan mahdollisuus juhlan ja arjen elämykselliseen kokemiseen. Tavoitteena on turvallisen maailmankuvan rakentuminen.

Lapsi kiinnostuu luonnosta ja saa käsityksen omasta riippuvuudestaan ja vastuustaan sekä luonnosta että rakennetusta ympäristöstä. Hän oppii havainnoimaan ja jäsentämään ympäristöään monipuolisesti, nauttimaan ympäristön monipuolisuudesta ja kauneudesta sekä tulee tietoiseksi oman toimintansa vaikutuksesta. Tuetaan lapsen luontaista herkkyyttä kokea ympäristönsä eri aistein. Oppimisympäristö järjestetään esteettisesti kiinnostavaksi. Lasta ohjataan tarkastelemaan omia ja yhteisiä tuotoksia. Rohkaistaan lasta monipuoliseen ilmaisuun. Tutustutaan viestinnän eri muotoihin ja ohjataan lasta kriittiseen ja harkitsevaan viestimien käyttöön.

Ohjataan lasta ongelmanratkaisukeskeiseen ajatteluun ja kysymysten tekemiseen. Keskustellaan vaihtoehtoisista mielipiteistä ja ratkaisumalleista. Lasta tuetaan päätöksenteossa ja keskustelutaitojen kehittymisessä olemalla mallina sekä kunnioittamalla lasten ajattelua. Lapsi oppii parhaiten saadessaan käsitellä opittavaa asiaa vuorovaikutuksessa.

3 ESI- JA ALKUOPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Hallinnollinen toteuttaminen

Esi- ja alkuopetus ovat opetushallituksen valvomaa toimintaa. Kajaanissa esiopetusta järjestetään perusturvatoimialan alaisuudessa.

3.2 Oppimiskäsitys

Esi- ja alkuopetuksessa oppiminen on aktiivinen, aikaisempiin tietorakenteisiin pohjautuva päämääräsuuntautunut prosessi, joka usein sisältää ongelmanratkaisua. Oppiminen tapahtuu tavoitteellisena opiskeluna opettajan ohjauksessa ja vuorovaikutuksessa opettajan ja vertaisryhmän kanssa.

3.3 Oppimisympäristö

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan oppimiseen liittyvää fyysisten ja psyykkisten rakenteiden kokonaisuutta. Fyysinen oppimisympäristö tarkoittaa luontoa, ihmisiä sekä rakennettua ympäristöä. Tähän kuuluvat erityisesti lähiympäristö, opetusvälineet, rakennukset ja tilat. Psyykkinen oppimisympäristö taas muodostuu kognitiivisista, emotionaalisista ja sosiaalisista rakenteista. Oppimisen kannalta on keskeistä opettajan ja oppilaan välinen sekä oppilaiden keskinäinen vuorovaikutus. Erilaiset oppimis-, työskentely- ja arviointitavat on otettava huomioon. Opettaja ohjaa ja kannustaa oppilasta sekä asettaa oppilaille rajoja ja kohdistaa häneen odotuksia.

Hyvin suunniteltu ympäristö herättää lapsen kiinnostuksen uuden oppimiseen, motivoi lapset tutkimaan ympäröivää maailmaa ja muodostamaan näin aktiivisesti omaa ymmärtämystään siitä. Se sallii lasten testata ideoitaan, käyttää mielikuvitustaan, ajatuksiaan ja tunteitaan luovasti. Se tarjoaa lapselle tilaisuuksia pohdintaan, tutkimiseen, kokeiluihin, ongelmanratkaisuihin, leikkiin, luovaan ilmaisuun, liikuntaan, lepoon ja omaan rauhaan. Se on myös kieliympäristönä virikkeinen.

Oppimisympäristössä tulee vallita iloinen, avoin, rohkaiseva ja kiireetön ilmapiiri. Työvälineiden ja materiaalien tulee olla lasten ulottuvilla. Oppimisympäristön tulee olla esteettisesti miellyttävä, viihtyisä ja terveyttä tukeva. Aikuisen tehtävä on yhdessä lasten kanssa luoda ympäristö, jossa lapsi kokee olevansa turvassa sekä fyysisesti että psyykkisesti.

3.4 Työtavat

Työskentely perustuu leikinomaisuuteen, lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan, joka edistää myös lapsen kielellistä kehitystä sekä valmiuksia uusien asioiden oppimiseen. Leikki on lapsen luovaa ajattelua ja oppimista edistävä toiminta. Se lähtee aina lapsen omasta motivaatiosta ja kokemuksista. Leikissä lapsella on mahdollisuus turvallisessa ilmapiirissä harjoittaa sosiaalisia taitojaan ja saada onnistumisen kokemuksia sekä kohdata epäonnistumista. Lapselle tulee järjestää mahdollisuus sekä vapaaseen että ohjattuun leikkiin.

Toiminnan tulee myös alkuopetuksessa antaa tilaisuuksia leikkiin osana oppimisprosessia.

Opetuksen tulee perustua monipuolisiin lapsen toiminallisuutta edistäviin työtapoihin. Työtavat tukevat oppimista sekä ohjaavat lasta tiedostamaan oma oppimisensa ja havaitsemaan, että hän voi itse vaikuttaa onnistumiseensa oppimisessa. Opettaja ohjaa lapsen ja koko ryhmän oppimista, konkreettista kokeilemistä, tutkimista, aktiivista osallistumista sekä luovaa toimintaa. Opiskelu tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa, mutta jokainen lapsi on silti tiedonhankkijana ja –käsittelijänä itsenäinen toimija, joka rakentaa omaa ymmärrystään.

Yksilölliset erot lapsen kehityksessä ja taustassa sekä erilaiset oppimistyylit edellyttävät opetuksen eriyttämistä. Toteutettaessa opetusta yhdysluokissa tai yhdessä esiopetusryhmän kanssa on otettava huomioon myös eri vuosiluokkien tavoitteet ja omaleimaisuus.

Aikuisen tehtävänä on järjestää oppimisympäristö ja välineet niin, että toiminta mahdollistuu ja siihen järjestyy riittävästi aikaa.

4 OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT

4.1 Eheyttäminen ja aihekokonaisuudet

Opetusta voidaan antaa alkuopetuksessa ainejakoisena tai eheyttynä. Esiopetus pohjautuu eheyttämiseen. Opetuksen eheyttämisen tavoitteena on ohjata tarkastelemaan ilmiöitä kokonaisuuksina ja yhdistää eri tieteenalojen ajattelua sekä korostaa yleisiä kasvatuksellisia ja koulutuksellisia päämääriä. Esi- ja alkuopetuksen eheyttävä opetus muodostuu kokonaisuuksista, jotka liittyvät toisaalta lapsen elämänpiiriin ja toisaalta lapsen maailmankuvaa laajentaviin ja jäsentäviin sisältöihin.

Suunnittelussa ja toteutuksessa otetaan huomioon eri tiedonalat ja niitä tarkastellaan osana kulloinkin valittua kokonaisuutta. Teemakokonaisuuden valinnassa pyritään löytämään lapselle merkitykselliset asiat ottamalla heidät mukaan teemojen suunnitteluun. Opetusta eheyttäessä perustaidot ovat yksittäisiä sisältöalueita tärkeämpiä.

Aihekokonaisuudet toteutuvat eri oppiaineissa niille luonteenomaisista näkökulmista. Niiden merkitys korostuu koulun toimintakulttuurissa.

Koulukohtaisissa opetussuunnitelmissa sisällytetään seuraavat ainekokonaisuudet eri oppiaineisiin:

4.1.1 Ihmisenä kasvaminen

Koko opetuksen kattavan Ihmisenä kasvaminen -aihekokonaisuuden päämääränä on tukea oppilaan kokonaisvaltaista kasvua ja elämän hallinnan kehittymistä. Tavoitteena on luoda kasvuympäristö, joka tukee toisaalta yksilöllisyyden ja terveen itsetunnon ja toisaalta yhteisöllisyyden kehitystä.

Tavoitteet

Lapsi oppii

- ymmärtämään omaa fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvuaan sekä omaa ainutkertaisuuttaan
- arvioimaan toimintansa eettisyyttä ja tunnistamaan oikean ja väärän
- tunnistamaan oman oppimistyylinsä ja kehittämään itseään oppijana
- toimimaan yhteisön jäsenenä.

Keskeiset sisällöt

- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kasvuun vaikuttavat tekijät, tunteiden tunnistaminen ja käsittely
- oikeudenmukaisuus, tasa-arvo
- opiskelutaidot ja pitkäjänteinen, tavoitteellinen itsensä kehittäminen
- toisten huomioon ottaminen, oikeudet ja velvollisuudet ryhmässä, erilaisia yhteistoimintatapoja.

4.1.2 Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys

Aihekokonaisuuden päämääränä on auttaa lasta ymmärtämään suomalaisuutta ja löytämään oma kulttuuri-identiteettinsä. Eri kulttuureihin tutustumisella luodaan pohjaa ihmisryhmien, kansojen ja kulttuurien väliselle suvaitsevaisuudelle ja arvostamiselle.

Tavoitteet

Lapsi

- oppii ymmärtämään oman kulttuurinsa juuria ja monimuotoisuutta
- tutustuu muihin kulttuureihin

Keskeisiä sisältöjä

- suomalaisuus
- oma kulttuuri
- suvaitsevaisuus
- kansainvälisyys eri elämäntilanteilla
- tapakulttuuri

4.1.3 Viestintä ja mediataito

Aihekokonaisuuden päämääränä on kehittää viestintä- ja mediataitoja

Tavoitteet

Lapsi oppii

- viestinnän ja median teknisten välineiden käyttöä
- mediakriittisyyttä

Keskeisiä sisältöjä

- median tarkoituksen mukainen käyttö
- viestintätaitojen harjoittelua

4.1.4 Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjäyys

Toimintatavat ja oppimiskulttuuri ovat keskeisiä tuettaessa lapsen kehittymistä omatoimiseksi, aloitteelliseksi, päämäärätietoiseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi.

Tavoitteet

Lapsi oppii

- ymmärtämään päiväkotien ja kouluyhteisön toimintaa
- yhteistyötaitoja, palvelualltiutta sekä yhteisten asioiden hoitoa
- pitkäjänteistä toimintaa halutun päämäärän saavuttamiseksi
- arvioimaan omaa toimintaa

Keskeisiä sisältöjä

- yhteisöllisiä toimintatapoja sekä erilaisia vaikuttamiskeinoja
- verkostoituminen ja erilaisen asiantuntijuuden hyödyntäminen
- muutosten ja epävarmuuden sekä ristiriitojen kohtaaminen ja käsittely
- vaikuttaminen omassa yhteisössä
- toiminnan seurausten arvioiminen ja vastuu yhteisten asioiden käsittelyssä

4.1.5 Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta

Aihekokonaisuuden päämääränä on kehittää lapsen valmiuksia ja motivaatiota toimia luonnon elinvoimaisuuden ja ihmisten hyvinvoinnin puolesta sekä kehittää tulevaisuusajattelua. Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, terveellisestä ja viihtyisästä elinympäristöstä sekä ihmisten hyvinvoinnista kiinnostuneita, kestävään elämäntapaan sitoutuneita kansalaisia. Tulevaisuusajattelulla ja aloitteellisuudella on tärkeä osa kestävä kehityksen toteutumisessa.

Tavoitteet

Lapsi oppii

- ymmärtämään ympäristönsuojelun
- havaitsemaan ja ymmärtämään ympäristössä tapahtuvia muutoksia, selvittämään syitä ja eneneoimaan seurauksia
- toimimaan terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta edistävästi
- arvioimaan omaa käyttäytymistään ja kulutustaan

Keskeisiä sisältöjä

- kestävä kehityksen periaatteita elinympäristön hoidossa
- omat valinnat ja kulutuskäyttäytyminen, ympäristövastuu ja kestävä elämäntapa
- päiväkodin ja koulun oma kestävä kehityksen ohjelma
- toiminta omassa yhteisössä ja kansainvälisellä tasolla elinympäristön puolesta

4.1.6 Turvallisuus ja liikenne

Aihekokonaisuuden päämääränä on auttaa lasta ymmärtämään turvallisuuden ylläpitämistä ja opastaa vastuulliseen käyttäytymiseen liikenteessä.

Tavoitteet

Lapsi oppii

- ymmärtämään fyysiseen ja psyykkiseen turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä
- ehkäisemään väkivaltaa ja kiusaamista
- tunnistamaan ja välttämään vaaratilanteita
- vastuulliseen käyttäytymiseen liikenteessä
- liikkumaan turvallisesti maalla ja vesillä
- vaikuttamaan liikenneympäristön turvallisuuteen

Keskeisiä sisältöjä

- onnettomuuksilta, päihteiltä ja rikollisuudelta suojautuminen omassa elinympäristössä
- turvallinen ilmapiiri sekä terveyttä ja turvallisuutta edistävä toiminta
- väkivallaton kommunikaatio ja fyysisen koskemattomuuden kunnioittaminen
- keskeiset liikennesäännöt ja muut huomioon ottava liikkuminen
- lähiympäristön vaaranpaikkojen kartoittaminen ja liikenneympäristön turvallisuus ja turvalaitteet

4.1.7 Ihminen ja teknologia

Aihekokonaisuuden opetuksessa ilmenee teknologian merkitys arkielämässämme ja ihmisen riippuvuus nykyaikaisesta teknologiasta.

Tavoitteet

Lapsi oppii

- ymmärtämään ja arvioimaan teknologiaa, sen kehittämistä ja vaikutuksia eri elämänalueilla
- teknologian vastuulliseksi ja kriittiseksi käyttäjäksi
- tietoteknisten laitteiden ja ohjelmien sekä tietoverkkojen käyttöä erilaisissa tarkoituksissa

Keskeisiä sisältöjä

- teknologia arkielämässä
- teknologian kehitys eri aikoina
- teknologian käyttöön liittyvien eettisten ja tasa-arvokysymysten pohdintaa

4.2 Kieli- ja vuorovaikutus / äidinkieli ja kirjallisuus

Kielen oppiminen tulee nähdä jatkumona, joka on alkanut jo kotona, päivähoidossa ja esiopetuksessa. Äidinkielen oppiminen on kokonaisvaltaista, kaikki kielen osa-alueet kattavaa oppilaan arkeen liittyvää suullista ja kirjallista kommunikaatiota.

Äidinkieli opitaan vuorovaikutuksessa, sillä luodaan sosiaalista vuorovaikutusta, siirretään kulttuuriperintöä ja rakennetaan identiteettiä.

Tavoitteet

Esiopetuksessa lapsi

- tutustuu kieleen leikkien, loruillen ja riimitellen
- kiinnostuu suullisen ja kirjoitetun kielen havainnoinnista ja tutkimisesta
- rohkaistuu ilmaisemaan itseään erilaisissa tilanteissa
- totuttautuu kuuntelemaan sekä lasten että aikuisten puhetta
- saa elämyksiä, kokemuksia ja mielikuvia kirjallisuudesta

1 – 2 luokilla oppilas

- haluaa, rohkenee ja osaa ilmaista itseään sekä suullisesti että kirjallisesti ja kehittää samalla omaa kokonaisilmaisuaan
- kuuntelee keskittyen ja eläytyen tilanteen mukaan
- osallistuu keskusteluun kysymällä, vastaamalla, kertomalla sekä ilmaisemalla omia tietojaan, kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään
- oppii lukemisen ja kirjoittamisen perustekniikan sekä niihin liittyviä käsitteitä; hän oppii ymmärtämään myös harjoittelun ja säännöllisen lukemisen ja kirjoittamisen merkityksen näiden taitojen kehittämisessä
- oppii tarkkailemaan lukemistaan ja luetun ymmärtämistään
- tutustuu kieleen ilmiönä tekstejä kuunnellessaan, lukiessaan ja kirjoittaessaan ja tottuu tarkastelemaan kielen merkityksiä ja muotoja
- saa mahdollisuuksia kehittää luku- ja kirjoitustaitoaan, myös medialukutaitoaan sekä viestintävalmiuksiaan myös tietoteknisessä oppimisympäristössä
- oppii vähitellen omaa tekstiä kirjoittaessaan ottamaan huomioon kirjoitetun kielen sopimuksia ja sääntöjä
- kuuntelee ja lukee kirjallisuutta niin, että hän sen avulla tutustuu kirjoitettuun kielimuotoon, hänen sana- ja ilmaisuvarastonsa ja mielikuvituksensa rikastuvat, hän saa aineksia ajatteluunsa ja ilmaisuunsa ja hänelle tarjoutuu mahdollisuus aikuisen lukemista kuunnellessaan löytää kirjallisuuden kiehtova maailma
- opettelee valitsemaan itseään kiinnostavaa luettavaa ja lukee lukutaitoaan vastaavia kirjoja
- harjaantuu kysymään tai etsimään outojen sanojen merkitystä
- oppii huomaamaan oman murteen ja kirjakielen välisiä yleisimpiä eroja
- saa mahdollisuuksia kehittää luku- ja kirjoitustaitoaan
- harjoittelee kirjoittamista myös tietokoneella.

Keskeiset sisällöt

	Esiopetus	1. luokka	2. luokka
Puhuminen ja kuunteleminen	<ul style="list-style-type: none"> - annettujen ohjeiden kuunteleminen ja niiden mukaan toimiminen - satujen ja tarinoiden kuunteleminen - muistin harjoittaminen - omien ajatusten ja mielipiteiden ilmaiseminen ja toisten kuunteleminen - omakohtaisista kokemuksista kertominen - lapsen omien satujen ja tarinoiden tuottaminen ja tallettaminen(aikuisen tukemana) - kuuluva äänenkäyttö ja selkeä artikulointi - tutustuminen erilaisiin viestintätapoihin - rohkaistuminen luontevaan, ilmeikkääseen ja eloisaan kokonaisilmaisuuun 	<ul style="list-style-type: none"> - suullista ilmaisua erilaisissa viestintätilanteissa - kuullun, nähdyn, koetun ja luetun työstämistä leikin ja draaman avulla - keskittyvän, tarkan kuuntelemisen harjoittelua - kirjoitettuun kieleen ja yleispuhekieleen tutustumista opettajan luennan ja kerronnan avulla kielellisen ja fyysisen kokonaisuilmäisun vahvistamista, mielikuvituksen käyttöä 	<ul style="list-style-type: none"> - osallistumista pari- ja pienryhmä- ja luokkakeskusteluun - kuullun, nähdyn, koetun ja luetun työstämistä improvisoinnin, kerronnan avulla - kuuntelemisen harjoittelua - havaintojen ja tapahtumien selostamista ja tarinoiden kertomista koko luokalle - esiintymistottumusten kartuttamista
Lukeminen ja kirjoittaminen	<ul style="list-style-type: none"> - kielellisen tietoisuuden kehittyminen - oivallus lukutaidosta ja merkityksestä - motoristen taitojen kehittyminen - oikean kynäotteen omaksuminen - kokeileva kirjoittaminen - tekstin sisällön ilmaiseminen 	<ul style="list-style-type: none"> - äänne-kirjain vastaavuuden harjoittelua - tavutetun tekstin lukeminen - painettujen ja sähköisten tekstien avaamista yhdessä keskustellen niin, että oppilaan tekstin ymmärtäminen syvenee - isot ja pienet aakkoset - visuaalisesti lyhyiden tuttujen sanojen tunnistamista - puheen purkamista sanoiksi, tavuiksi ja äänneiksi - sanojen kirjoittamista - oikeinkirjoitus; sananvälit, sanan jakaminen riveille - totuttautumista isojen alkukirjainten käyttämiseen - lauseiden lopetusmerkkien käytön alustavaa harjoittelua - omien tekstien tuottamista 	<ul style="list-style-type: none"> - lukemisen ja kirjoittamisen harjoittelua - painettujen ja sähköisten tekstien avaamista yhdessä keskustellen niin, että oppilaan tekstin ymmärtämien syvenee - sujuva lukutaito - päätelmien tekeminen kuvista ja teksteistä - vähitellen siirtyminen ääneen lukemisesta äännettömään lukemiseen kirjoituskirjaimet - lausetajun kehittäminen - ison alkukirjaimen käyttäminen - omien tekstien tuottamista

Kirjallisuus	<ul style="list-style-type: none"> - satuklassikoihin tutustuminen - ikätasoiseen lastenkirjallisuuteen tutustuminen sekä kuunnellen että itse lukien ja sitä arvioiden - lastenrunous - kirjastoon tutustuminen ja lainaajana toimiminen - tutustuminen kirjallisuuteen myös videoina, elokuvana, kuunnelmina, teatterina sekä digitaalisesa muodossa
---------------------	---

Äidinkielen minimitavoitteet

1. luokan päättyessä

lukeminen

- ymmärtää äänten ja kirjaimen vastaavuuden
- lukee ja ymmärtää 2-tavuisia sanoja

kirjoittaminen

- kirjoittaa 2-tavuisia sanoja

puhuminen

- ilmaisee asiansa suullisesti opettajalle

kuunteleminen

- osaa hiljentyä kuuntelemaan
- toimii pääsääntöisesti kuulemiensa ohjeiden mukaan

2. luokan päättyessä

lukeminen

- lukee melko sujuvasti
- muistaa ja ymmärtää jotain lukemastaan

kirjoittaminen

- tuottaa lyhyitä lauseita, joissa on pääsääntöisesti isot alkukirjaimet, sanavälit ja päättömerkit

puhuminen

- kertoo omista kokemuksistaan pienryhmässä

kuunteleminen

- osaa hiljentyä kuuntelemaan
- toimii pääsääntöisesti kuulemiensa ohjeiden mukaan
- pystyy kuuntelemaan ryhmälle luettavaa kirjaa ja muistaa kuulemastaan asioita

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta 2. luokan päättyessä

Puhuminen ja kuunteleminen

Oppilas

- Osaa toimia tarkoituksenmukaisesti arkipäivän puhetilanteissa, seuraa opettajan ja muiden oppilaiden kerrontaa ja keskustelua ja pyrkii puhujana vastavuoroisuuteen; keskustelussa hän reagoi kuulemaansa omilla ajatuksillaan ja mielipiteillään sekä kysymyksillä
- On tottunut ilmaisemaan itseään suullisesti: hän osaa kertoa pienelle ryhmälle havainnoistaan ja kokemuksistaan niin, että kuulijat pystyvät seuraamaan kerrontaa; hän osallistuu luokkansa yhteisiin ilmaisuharjoituksiin.

Lukeminen ja kirjoittaminen

Oppilas

- pystyy tekemään ikäkaudelleen ominaisia havaintoja kielen merkityksestä ja muodosta: hän rohkaistuu erittelemään sanojen tavu- ja äännerakennetta, riimittelemään ja pohtimaan sanojen merkityksiä ja muotoja; hän osaa luetella kirjaimet aakkosjärjestyksessä ja osaa käyttää aakkosjärjestystä
- on edennyt alkavan lukemisen vaiheesta perustekniikan vahvistumisen vaiheeseen, jolloin lukemisen sujuvuus ja nopeus kehittyvät; lukeminen on melko sujuvaa: hän tunnistaa tutut sanat ilman kirjain kirjaimelta, tavu tavulta etenemistä, hän osaa kuitenkin käyttää tätä tekniikkaa hyväkseen oudon sanan lukemisessa; häneltä sujuu tälle ikäkaudelle tarkoitettujen tekstien lukeminen
- on kehittynyt luetun ymmärtämisen taidoissa päätelmien tekemiseen; hän on alkanut jo tarkkailla lukiessaan, ymmärtääkö hän lukemaansa ja tietää, että ymmärtämisen apuna voi käyttää yleistietoa sekä erilaisia kokemuksia ja tietoa kielestä
- haluaa ilmaista itseään myös kirjallisesti, on kokeillut kirjoittaa eri tarkoituksiin ja osaa myös käyttää mielikuviusta kirjoittaessaan
- kehittää kirjoittamistaitoaan: käsin kirjoittaminen on motorisesti vakiintumassa, ja oppilas osaa jo sitoa kirjaimia toisiinsa; hän osaa tuottaa omaa tekstiä myös tietokoneella; helppojen ja tuttujen sanojen oikeinkirjoitus on jo lähes virheetöntä, ja oppilas alkaa käyttää lauseissa lopetusmerkkejä ja lauseen alussa isoa kirjainta.

Kirjallisuus

Oppilas

- etsii itselleen sopivaa ja mieltuisaa luettavaa; hän käyttää lukutaitoaan viihtymiseen ja joskus myös löytääkseen tietoa
- on lukenut ainakin muutamia, lukutaitoaan vastaavia lastenkirjoja, ja hänen medialukutaitonsa riittää ikäkaudelle suunniteltujen ohjelmien ja aineistojen seuraamiseen ja käyttämiseen ja niiden edellyttämään vastavuoroisuuteen

Suomi toisena kielenä

Suomi toisena kielenä –opetus on vieraskielisille lapsille tarkoitettua säännöllistä suomen kielen opetusta. Lähtökohtana on havainnoida kunkin lapsen yksilölliset kielelliset valmiudet ja pyrkiä kehittämään niitä.

Esiopetuksessa

Esiopetuksessa lapsella tulee olla mahdollisuus opiskella suomen kieltä sekä ohjauksessa, että luonnollisissa vuorovaikutustilanteissa suomenkielisten lasten ja aikuisten kanssa. Tarkoituksena on nopeuttaa ja tukea lapsen luonnollista ja spontaania oppimisprosessia, jotta liittyminen ja osallistuminen uuteen yhteisöön helpottuisi. Tavoitteena on, että lapsi oppii arkielämän perussanastoa ja saavuttaa mahdollisimman toimivan suomen kielen taidon kaikilla kielen alueilla.

Esiopetuksessa oppiminen on kokonaisvaltaista. Esiopetuksen keskeiset sisältöalueet harjaannuttavat kielenkäytön eri toimintoihin. Kielen opiskelun tulee olla havainnollista, aktiivista ja toiminnallista. Leikki, pelit, draama, sadut ja keskustelut ovat tärkeimmät menetelmät. Menetelmissä tulee huomioida myöskin lasten erilaiset oppimisen tavat siten, että lapsi on aktiivinen ilmaisija, kielenkäyttäjä, eläytyjä, kokija, kielen ja tiedon havainnoija ja tutkija. Suomi toisena kielenä –opetusta toteutetaan yhtenä esiopetuksen osa-alueena ja se huomioidaan tehtäessä lapsen esiopetuksen suunnitelmaa yhdessä vanhempien kanssa.

Oppimisen eteneminen tasoittain

Suomen oppiminen toisena kielenä etenee tasoittain eikä luokka-asteittain. Tasoja on kolme, ja opetus järjestetään niiden mukaan. Tasot erotetaan maahantulon ja suomen kielen vaikutuspiiriin tuloon sekä tavoitteisen suomi toisena kielenä -opetuksen aloittamisen ajankohdan ja edistymisen perusteella. Samalla tasolla opiskelee iältään ja oppimistaustaltaan erilaisia oppijoita. Opiskelutasosta riippumatta opettaja valitsee menetelmät oppilaiden ikä- ja kehitysvaiheiden mukaisiksi. Yksilöllinen taso on arvioitava säännöllisesti. Tasojen kestot ovat viitteellisiä.

Tasot ovat vasta-alkajan taso (kesto noin 1–3 vuotta maahantulosta tai suomi toisena kielenä -opiskelun aloittamisesta), keskitaso (kesto noin 3–5 vuotta edellisestä) ja edistyneen taso (kesto noin viidestä vuodesta eteenpäin).

Oppilaan suomen kieli arvioidaan suomi toisena kielenä –oppimäärän mukaisesti. Mikäli hänen suomen kielen taitonsa arvioidaan olevan äidinkielen tasoinen, oppilaan opinnot arvioidaan suomenkielen oppimäärän mukaan. Oppimista arvioidaan sanallisesti oppimisprosessia kuvaillen kiinnittäen erityistä huomiota vähitellen kehittyvään kahden tai useamman kielen hallintaan. Oppilaan oppimista seurataan ja hänen kielitaitotasoaan arvioidaan jatkuvasti.

Kielitaidon osa-alueet

Oppilas kehittyy jokaisella tasolla kaikilla kielen osa-alueilla, joita ovat puhuminen, lukeminen ja kirjoittaminen sekä puheen ja tekstin ymmärtäminen. Niihin liittyvät sanavaraston kasvu sekä ääntämisen ja kielen rakenteiden kehittyminen. Kielen tuntemusta kehitetään samoin menetelmin kuin äidinkielen ja kirjallisuuden suomen kieli -oppimäärässä painottaen kielen merkitystä ja käyttäen runsaasti esimerkkejä.

Opetuksessa on otettava huomioon, että tavoitteiden asettamisen lähtökohdat eivät ole kuitenkaan samat: toisen kielen oppimisprosessissa hyödynnetään oman äidinkielen kielen tietoisuuden valmiuksia. Kielitaidon eri osa-alueet eivät aina kehity tasaisesti, vaan esimerkiksi puhumistaito voi olla muita osa-alueita selvästi edellä.

Tavoitteet

Tavoitteena on, että oppilaat saavuttavat perusopetuksen loppuun mennessä korkeatasoisen suomen kielen taidon kaikilla kielitaidon osa-alueilla. Tavoitteiden asettamiseen vaikuttavat oppilaan ikä, koulu- ja kokemustausta sekä maahanmuuton syyt ja perheen tilanne.

Keskeinen tavoitteiden asettamiseen ja saavuttamiseen vaikuttava tekijä on myös oman äidinkielen taito samoin kuin äidinkielen ja suomen kielen välinen etäisyys.

Keskeiset sisällöt

Keskeiset sisällöt määräytyvät opetuksen tuntimäärän ja oppijoiden lähtökohtien mukaan.

Puhumisessa

Kaikilla tasoilla edistetään luontevaa osallistumista keskusteluun.

Vasta-alkajan taso ja keskitaso

- rohkean ja luontevan suomen kielen käytön edistäminen
- puheen rytmin ja sujuvuuden sekä selkeän ääntämisen opettelua
- aluksi arkipäivän fraasien käyttöä, nimeämistä, kysymistä ja vastaamista sekä myöhemmin myös kertomista ja kuvailua

Edistyneen taso

- esiintymisen ja mielipiteen perustelemisen vahvistaminen

Lukeminen

Vasta-alkajan taso

- suomen kielen kirjain-äännevastaavuuden ja tavutuksen harjoittelua
- mekaanisen ja ymmärtävän lukutaidon harjoittelua siten, että oppilaan sanavarasto kasvaa ja hän tutustuu puhutun ja kirjoitetun kielen eroihin

Keskitaso

- lukemisen sujuvuuden ja ymmärtämisen lisääminen

Edistyneen taso

- lukutaidon hyödyntäminen tiedonhankintaan ja eläytyvään lukemiseen

Kirjoittaminen

Vasta-alkajan taso

- lukutaidon ohella pien- ja suuraakkosten opettelua
- tyyppikirjainten opettelua

Keskitaso

- eripituisten viestien ja kirjoitelmien tuottaminen opituilla kirjaintyypeillä sekä jollakin tekstinkäsittelyohjelmalla

Edistyneen taso

- luontevasti etenevien kirjoitelmien laatiminen
- oman tekstin tuottaminen itse hankitusta tiedosta
- omiin ajatuksiin ja mielikuviin perustuvan tekstin tuottaminen

Puheen ja tekstin ymmärtäminen

Vasta-alkajan taso

- sanojen erottelu puhevirrasta ja helppojen kysymysten ja ohjeiden ymmärtäminen
- tutusta sanahahmosta etenevän päättelyn harjoittelua
- suomen kielen vertailu äidinkieleen sanatasolla

Luokat 1–2

Keskitaso

- eri tilanteissa tapahtuvan luontevan viestimisen vahvistaminen
- yleisopetuksessa käytettävän puhutun ja kirjoitetun kielen opettelu

Edistyneen taso

- sanojen ja ilmausten sävyerojen vahvistaminen
- abstraktilla tasolla kommunikointi
- kielen pohtiminen metatasolla

Oppilaan lukemisen ja kirjoittamisen oppimisprosessiin voidaan käyttää enemmän aikaa, jos luku- ja kirjoitustaito opitaan ensin toisella kielellä eikä omalla äidinkielellä. Näin on myös, jos kirjainmerkistö ja lukusuunta poikkeavat omasta äidinkielestä.

Suomen kieli on oppimisväline, ja oppilas perehtyy eri oppiaineiden peruskäsitteistöön ylä- ja aläkäsitteineen. Oppimisprosessissa käytetään hyväksi oppimisympäristön tarjoamia oppimateriaaleja ja viestintätilanteita sekä oppilaiden omia tekstejä ja ikätasolle sopivaa monipuolista kirjallisuutta. Kielitaidon osa-alueita vahvistetaan harjoittelemalla säännöllisesti kielen eri rakenteita. Jokaisella kielitaidon osa-alueella oppilasta rohkaistaan ja tuetaan sekä ajattelun kehittämiseen että kokeilemaan ja luovaan kielenkäyttöön.

4.3 Matematiikka

Matematiikan opetuksen tehtävänä on tarjota mahdollisuuksia matemaattisen ajattelun kehittämiseen. Opetuksen tulee kehittää oppilaan joustavaa ja täsmällistä ajattelutapaa sekä sen tulee tarjota mahdollisuuksia matemaattisten käsitteiden ja yleisimmin käytettyjen ratkaisumenetelmien oppimiseen.

Matematiikan opetus etenee systemaattisesti luoden kestävän pohjan matematiikan käsitteiden ja rakenteiden omaksumiselle. Konkreettisuus on tärkeä apuväline yhdistettäessä oppilaan kokemuksia ja ajattelua matematiikan abstraktiin järjestelmään. Opetuksessa hyödynnetään arkipäivän tilanteissa eteen tulevia ongelmia, joita on mahdollista ratkaista matemaattisen ajattelun ja toiminnan avulla. Tietotekniikkaa oppimisen tukena käytetään mahdollisuuksien mukaan. Oppimisprosessissa korostetaan toimintaa ja sosiaalista vuorovaikutusta.

Esiopetuksessa luodaan ja vahvistetaan pohjaa matematiikan oppimiselle sekä tuetaan lapsen myönteistä asennetta matematiikka kohtaan kiinnittämällä lapsen huomio arkipäivässä tarvittavaan matematiikkaan.

Tavoitteet

Esiopetuksessa lapsi

- saa kokemuksia matemaattisten käsitteiden ymmärtämisen ja omaksumisen pohjaksi
- harjoittelee arkipäivän matematiikkaa tutkien, leikkien, tarinoiden, liikkuen, laulaen ja pohtien
- harjoittelee kertomaan mitä ja miten hän ajattelee
- saa tukea mahdollisiin oppimisvaikeuksiin

Luokilla 1- 2 oppilas

- oppii keskittymään, kuuntelemaan, kommunikoimaan ja kehittämään ajatteluaan ja saa tyydytystä ja iloa ongelmien ymmärtämisestä ja ratkaisemisesta
- saa monipuolisia kokemuksia eri tavoista esittää matemaattisia käsitteitä; käsitteiden muodostusprosessissa keskeisiä ovat puhuttu ja kirjoitettu kieli, välineet, symbolit sekä tarkoin harkitut ja johdonmukaiset opetusmenetelmät; oppilaan tulee huomata käsitteiden muodostavan rakenteita ylä- ja alakäsitteineen
- ymmärtää luonnollisen luvun käsitteen ja oppii siihen soveltuvia peruslaskutaitoja
- oppii perustelemaan ratkaisujaan ja päätelmiään konkreettisin mallein ja välinein, kuvin, kirjallisesti tai suullisesti ja löytää ilmiöistä yhtäläisyyksiä ja eroja, säännönmukaisuuksia sekä syy-seuraussuhteita
- harjaantuu tekemään havaintoja eteen tulevista itsensä kannalta merkityksellisistä ja haasteellisista matemaattisista ongelmista

Keskeiset sisällöt

	Esiopetus	1. luokka	2. luokka
Luvut ja laskutoimitukset	<ul style="list-style-type: none"> - lukumäärän, lukusanan ja numeron vastaavuus - lukumäärän säilyvyys - lukumäärien vertailu (enemmän – vähemmän - yhtä paljon) - luokittelu - lukusuora lukualueella 0 - 10 askeleittain - peruslaskutoimituksia harjoitellaan havainnollisesti, konkretisoiden - lisääminen - vähentäminen - jakaminen - lukujen hajottaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - lukualue 0 – 100 - lukumäärä, lukusana ja numerosymboli - lukujen ominaisuudet: vertailu, luokittelu - lukujen hajottaminen ja kokoaminen konkreettisin välinein - kymmenjärjestelmän rakentumisen periaate - yhteen- ja vähennyslasku ja niiden yhteys luonnollisille luvuille - kymmenylitys - lukusuora 0 – 100 - päässälaskua - vaihdannaisuus 	<ul style="list-style-type: none"> - lukualue 0 – 1000 - lukujen ominaisuudet: vertailu, luokittelu, järjestyksen asettaminen - lukujen hajottaminen - kymmenjärjestelmän rakentuminen; sadat ja tuhannet - yhteen- ja vähennyslasku allekkain - muistinumero ja lainaaminen - kertolaskua ja kertotauluja - jakolasku konkreettisilla välineillä - lukusuora 0- 1000 - vaihdannaisuus - murtoluvun käsitteen pohjustaminen konkreettisin välinein $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{3}$
Algebra	<ul style="list-style-type: none"> - säännönmukaisuuksien tutkimista ja havainnoista puhumista - ongelmanratkaisua 	<ul style="list-style-type: none"> - suhteiden ja riippuvuukseen näkemistä - ongelmanratkaisua 	<ul style="list-style-type: none"> - lukujonojen tulkitsemista ja kirjoittamista - ongelmanratkaisua
Geometria	<ul style="list-style-type: none"> - lapsi tutkii kappaleita - lapsi etsii lähiympäristöstä tasokuvioita - lapsi tutustuu rakentamalla kolmiulotteisuuteen - tila - suunnat 	<ul style="list-style-type: none"> - tunnustetaan ja piirretään tasokuvioita - tutustutaan erilaisiin kappaleisiin - tutustutaan käsitteisiin - piste ja suora - yksikertaisia peilauksia ja suurennoksia 	<ul style="list-style-type: none"> - kolmiulotteisuuden tutkiminen - syventävä kappaleiden tutkiminen ja rakentaminen - tutustutaan käsitteisiin - piste, murtoviiva, puolisuora, suora, jana, kulma - yksikertaisia peilauksia ja suurennoksia - mittaamisen periaate
Mittaamisen	<ul style="list-style-type: none"> - lapsi arvioi ja vertailee mittaamisen periaate - raha - pituus - massa, tilavuus - aika: vuodenaajat, päivittäinen ajantaju - tapahtumajärjestys - looginen päättely 	<ul style="list-style-type: none"> - harjoitellaan mittavälineiden käyttöä (cm, m) - lasketaan rahalaskuja - perehdytään aikaan (vuodenaajat, kuukaudet, viikonpäivät, kellonajat; tasaja puolet tunnit) - mitataan ja vertaillaan massoja (kg, g) - mitataan ja vertaillaan tilavuuksia (l, dl) - mittaustuloksen arviointi 	<ul style="list-style-type: none"> - tärkeimpien mittayksiköiden käyttö, vertailu ja muuntamisen - mm, cm, m - g, kg - dl, l - kellonajat - 1 h = 60 min - 1 euro = 100 senttiä - mittaustuloksen arviointi
Tietojenkäsittely ja tilastot	<ul style="list-style-type: none"> - tietojen etsiminen, kerääminen ja tallentaminen - yksinkertaisten taulukoiden ja diagrammien lukeminen - koottujen tietojen esittäminen pylväsdiagrammeina 		

Minimitavoitteet

1. luokan päättyessä
 - hallitsee lukumäärät, lukusanat, numerosymbolit ja suuruusvertailun alueella 0 – 20
 - osaa suorittaa yhteen- ja vähennyslaskuja apuvälineitä käyttäen
 - osaa luetella luvut 0-20
 - osaa asettaa kappaleita järjestykseen pituuden ja painon mukaan
2. luokan päättyessä
 - pystyy laskemaan yhteen- ja vähennyslaskuja lukualueella 0 – 100
 - osaa luetella sataluvut 0 – 1000 ja vertailla niiden suuruksia
 - ymmärtää kerto- ja yhteenlaskun yhteyden konkreettisen mallin avulla
 - tunnistaa pisteen, viivan ja ympyrän
 - osaa tasatunnit, osaa mitata senttimetreinä 0 – 20 cm:n pituisia kohteita
 - tunnistaa pituuden, hinnan ja ajan perussuureet

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta 2. luokan päättyessä

Ajattelun ja työskentelyn taidot

Oppilas

- osoittaa matematiikkaan liittyvien käsitteiden ymmärtämistä käyttämällä niitä ongelmien ratkaisussa sekä esittämällä ja selittämällä niitä toisille oppilaille ja opettajalle
- pystyy tekemään perusteltuja päätelmiä ja selittämään toimintaansa ja osaa esittää ratkaisuun konkreettisin mallein ja välinein, kuvin, suullisesti ja kirjallisesti
- osaa tehdä vertailua, mm. pituusvertailua, ja asettaa asioita järjestykseen, löytää asioille vastakohtia, luokitella asioita eri ominaisuuksien mukaan sekä ilmoittaa esineen sijainnin, esimerkiksi käyttämällä sanoja yläpuolella, alla, oikealla, vasemmalla, takana ja välissä; hän osaa vertailla joukkojen suuruuksia käyttäen sanoja enemmän, vähemmän, yhtä monta, paljon ja vähän, sekä kirjoittaa ja käyttää vertailun symboleja $>$, $=$ ja $<$.

Luvut ja laskutoimitukset sekä algebra

Oppilas

- tietää lukujen merkityksen määrän ja järjestyksen ilmaisemisessa, lukujen kirjoittamisen ja lukusuoraesityksen
- hallitsee lukujen hajottamisen ja yhdistämisen, vertailun, summien ja lukujonojen muodostamisen; hän tuntee parilliset ja parittomat luvut
- tuntee ja ymmärtää kymmenjärjestelmän paikkajärjestelmänä sekä osaa käyttää sitä
- ymmärtää yhteen-, vähennys-, kerto- ja jakolaskun sekä osaa soveltaa niitä arkitilanteissa
- osaa etsiä ratkaisuvaihtoehtojen lukumäärän yksinkertaisissa tapauksissa
- tuntee ja osaa esittää konkreettisilla välineillä yksinkertaisia murtolukuja, kuten yksi kahdesosa, yksi neljäsosa ja yksi kolmasosa.

Geometria

Oppilas

- tuntee perusmuodot tasokuvioista ja kappaleista, mm. nelikulmio, kolmio, ympyrä, pallo ja kuutio, sekä tietää geometrian peruskäsitteet: piste, jana, murtoviiva, puolisuora, suora ja kulma, ja niiden yhteyden yksinkertaisimpiin tasokuvioihin
- osaa käyttää yksikertaisia peilauksia ja suurennoksia.

Mittaaminen

Oppilas

- osaa mitata yksikertaisilla mittavälineillä ja tuntee keskeisimmät suureet, kuten pituus, massa, tilavuus ja aika
- osaa havainnoida tarpeellisen informaation yksikertaisissa arkipäivän ongelmissa ja osaa käyttää matemaattisia tietojaan ja taitojaan niiden ratkaisemiseen.

4.4 Ympäristö- ja luonnontieto

Ympäristö- ja luonnontiedon tavoitteena on tukea ja ohjata lapsen kasvua tutkivaksi ja toimivaksi ihmiseksi, joka on kiinnostunut ympäristöstään ja luonnosta sekä niiden tutkimisesta ja suojelusta. Ympäristö- ja luonnontieto auttaa lasta ymmärtämään ympäristöään ja vahvistamaan elämyksellistä, kokemuksellista ja emotionaalista suhdetta luontoon ja muuhun ympäristöön.

Luonnontieteellisiä käsitteitä hyödyntäen voidaan opetus suunnitella integroiduiksi teemoiksi, jotka liittyvät lapsen elämänpäiviin.

Opetus tukeutuu tutkivaan ja ongelmakeskeiseen lähestymistapaan, jossa lähtökohtana ovat omaan ympäristöön liittyvät asiat ja tapahtumat.

Tavoitteet

Esiopetuksessa lapsi

- oppii ymmärtämään ja arvostamaan luonnonvaraista ja rakennettua ympäristöä, erilaisia ihmisiä ja kulttuureja
- oppii tuntemaan oman toimintansa vaikutuksen lähiympäristöönsä
- kokee elinympäristönsä turvalliseksi tutkimus- ja leikkipaikaksi

Luokilla 1-2 oppilas

- oppii tuntemaan lähialueen luontoa ja rakennettua ympäristöä
- oppii käyttämään apuna yksinkertaisia havainto- ja muita tiedonhankintavälineitä
- oppii vertailemaan tarkastelemaan kohteita, ilmiöitä ja tapahtumia sekä luokittelemaan niitä
- oppii arvioimaan hankkimaansa tietoa
- oppii vastuullisesti toimimaan ympäristössään
- oppii myönteisiä vuorovaikutuksen taitoja
- oppii psyykkiseen, sosiaaliseen ja fyysiseen turvallisuuteen ja terveyteen liittyvää ajattelua ja toimintamalleja
- oppii toimimaan turvallisesti liikenteessä

Keskeiset sisällöt

	Esiopetus	1. luokka	2. luokka
Eliöt ja elinympäristö	<ul style="list-style-type: none"> - elottoman ja elollisen luonnon peruspiirteiden tunnistaminen - erilaisten elinympäristöjen, kuten pihan, puiston, metsän, niityn ja pellon havainnoiminen sekä eliöiden sopeutuminen erilaisiin elinympäristöihin - oman lähiympäristön tavallisimpien kasvi-, sieni- ja eläinlajien tunnistamisen, kuvaileminen ja luokittelu - luonnon tarkkailu eri vuodenaikoina - kasvien ja eläinten elämänvaiheisiin tutustuminen - ruoan alkuperä ja tuottaminen 		
Oma lähiympäristö, kotiseutu ja maapallo ihmisen elinpaikkana	<ul style="list-style-type: none"> - lähiympäristö ja maapallo ihmisen elinpaikkana 	<ul style="list-style-type: none"> - maapallo ihmisen elinpaikkana - aika ja taivaankappaleet: vuodenajat, vuorokausi, kuukausi, viikonpäivät - sää - maiseman kuvaaminen pienoismallien ja karttojen avulla - Kajaani: luonnonolot, maisemat, rakennettu ympäristö 	
Ympäristön ilmiöitä	<ul style="list-style-type: none"> - tarkkaillaan sään ilmiöitä, tutkitaan valoa ja ääntä sekä sähköisiä ilmiöitä - sähköturvallisuus 	<ul style="list-style-type: none"> - valon ja äänen lähteitä, äänen voimakkuus - lämpötila, lämmön lähteitä - sähkön käyttö, sähköturvallisuus, sähkön säästäminen - sää, liike ja liikkuminen 	
Ympäristön aineita	<ul style="list-style-type: none"> - ympäristön aineita ja materiaaleja 	<ul style="list-style-type: none"> - aineiden ominaisuuksia ja olomuotoja - aineen olomuodon muutoksia; veden olomuodot ja ilman ominaisuuksien tutkiminen - eri materiaalien käyttö ja kierrätys - palaminen - paloturvallisuus 	
Ihminen ja terveys	<ul style="list-style-type: none"> - ihmiskehoon tutustuminen - oma terveys ja päivittäinen henkilökohtainen hygienia 	<ul style="list-style-type: none"> - ihmisen keho sekä kasvun ja kehityksen vaiheet - oma terveys, henkinen ja fyysinen hyvinvointi, sosiaaliset vuorovaikutustaidot, perheen ja ystävyyden merkitys - sairastaminen - yksinkertaiset ensiaputoimet 	
Turvallisuus	<ul style="list-style-type: none"> - fyysinen koskemattomuus: kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy - turvallinen liikkuminen lähiympäristössä - sopimukset ja säännöt - toisen huomioonottaminen - hyvät tavat - toisen omaisuuden kunnioittaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - fyysinen koskemattomuus: kiusaaminen ja väkivallan ehkäisy - turvallinen liikennekäyttäytyminen - toimiminen vaaratilanteessa - toisen huomioonottaminen - sopimukset ja säännöt - hyvät tavat - toisen omaisuuden kunnioittaminen - rahan käyttäminen 	

4.5 Eettinen ja katsomuksellinen kasvatusta

Uskonnon ja omantunnon vapaus on perustuslain 11§:n turvaama oikeus, jota esi- ja alkuopetusikäisten kohdalla käyttää huoltaja. Esi- ja alkuopetukseen sisältyy eettistä kasvatusta ja kulttuurista katsomuskasvatusta. Perustuslain 6§:n säännösten puitteissa opetukseen sisältyy myös uskontokasvatusta ja sille vaihtoehtoista elämäkatsomustietokasvatusta. Huoltajan valinnan mukaan lapsi osallistuu tällöin joko järjestettyyn uskontokasvatukseen, elämäkatsomustietokasvatukseen tai muuhun opetukseen.

Eettisyyden kasvaminen

Eettinen kasvatusta sisältyy kaikkeen toimintaan ja on koko ryhmälle yhteistä. Se liitetään opetuksen eri tilanteisiin käyttämällä monipuolisia opetusmenetelmiä.

Eettinen kasvatusta lähtee itsetunnon kehittymisestä ja laajentuu ihmisten välisiin sosiaalisiin taitoihin sekä edelleen elinympäristöön.

Kulttuurista katsomuskasvatusta opetetaan kaikille lapsille yhteisenä. Kulttuurisen katsomuskasvatuksen tavoitteena on katsomuksellisen ajattelun kehittyminen. Tähän kuuluu tuleminen katsomuksellisissa elämäkysymyksissä, mahdollisuus kartuttaa katsomuksellista yleissivistystä tutustumalla oman katsomuksen ja muiden lapsiryhmässä edustettuina olevien uskontojen ja vakaumusten tapoihin sekä mahdollisuus oppia tuntemaan ja arvostamaan oman kotiseudun kulttuuri- ja luontoperintöä.

Uskontokasvatusta

Uskontokasvatusta tavoitteena on antaa mahdollisuus tutustua oman uskonnon keskeisiin sisältöihin, mahdollisuus kohdata uskontoon liittyviä asioita ja tutustua uskonnollisiin juhliin.

Uskonnon opetuksen keskeisenä tehtävänä on tarjota oppilaille tietoja, taitoja ja kokemuksia, joiden pohjalta hän rakentaa omaa kulttuuri-identiteettiään ja hahmottaa uskontojen merkitystä ympäristössään. Tietorakenteiden rikastuttamisen lisäksi tavoitteena on, että oppilaan elämäntaitoja lisääntyvät. Hän ymmärtää ihmisten keskinäisen yhteistoiminnan edellyttämää eettistä perustaa, tulee toimeen toisten kanssa ja kokee oman elämänsä mielekkääksi.

4.5.1 Evankelis-luterilainen uskonto

Evangelisluterilaisen uskonnon opetuksen lähtökohtana on tutustuttaa oppilas uskonnolliseen kulttuuriin ja tuoda esiin oppilaan kehityksen ja kasvun kannalta keskeisiä tekijöitä. Oppilasta autetaan ymmärtämään uskonnon merkitystä yhteiskunnassa ja kulttuurissa.

Tavoitteet

Luokilla 1 – 2 oppilas

- tutustuu kristinuskon periaatteisiin ja evankelis-luterilaisen kirkon toimintaan lähiympäristössään. Hän tutustuu kirkkovouden juhliin, perhejuhliin ja seurakunnan työmuotoihin
- tutustuu muihin kirkkoihin ja uskontoihin arkikokemuksiensa ja lähiympäristön tarjoaminen konkreettisten esimerkkien avulla
- pohtii oikeaan ja väärään liittyviä kysymyksiä ja soveltaa oppimaansa arkipäivän eri tilanteissa
- tutustuu Raamatun kertomuksiin.

Keskeiset sisällöt

	1. luokka	2. luokka
Luottamus ja turvallisuus	- oppilaiden kokemuksista ja elämäntilanteista nousevia elämään ja kuolemaan liittyviä asioita - Jumala isänä ja luoja	
Arvokas ja ainutlaatuinen elämä	- minun juureni - toisen ihmisen ja luonnon kunnioitus - suvaitsevaisuus ja oikeudenmukaisuus - alustava tutustuminen niihin kirkkoihin, uskontoihin ja vähemmistöihin, jotka liittyvät oppilaiden elämään	
Raamatun kertomuksia ja opetuksia	- Jeesuksen elämää ja opetuksia	
Eettisyyteen kasvaminen	- ihmisen arvo luomisen näkökulmasta - yhdessä elämisen kysymykset ja oikeudenmukaisuus - kultainen sääntö	
Luterilaisen kirkon elämä	- seurakunta oppilaan elämässä - kirkko- ja kalenterivuoden juhlat - lapsen elämään liittyviä kirkollisia toimituksia - kristillisiä symboleja - virsiä ja hengellisiä lauluja	
Oppilaita ympäröivä uskonnollinen maailma	- oppilaan elämään liittyviä muita uskontoja ja kirkkoja	

4.5.2 Ortodoksinen uskonto

Ortodoksisessa uskonnonopetuksessa on keskeisintä oppilaan ortodoksisen identiteetin vahvistaminen ja ylläpitäminen. Tiedollisen aineksen ohella opetukseen sisältyy myös rukous, kirkkolaulu ja tutustuminen jumalanpalveluselämään. Ortodoksi-oppilaille järjestetään perinteinen kirkkopäivä.

Oppilasta autetaan ymmärtämään uskonnon merkitystä hänelle itselleen sekä näkemään uskonnon vaikutuksia yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Hänelle annetaan monipuolinen uskonnollinen ja katsoimuksellinen yleissivistys. Tavoitteisiin pyritään yhteistyössä sekä kodin että Kajaanin ortodoksisen seurakunnan kanssa.

Vuosiluokat 1- 5

Ortodoksisen uskonnonopetuksen ydintehtävänä vuosiluokilla 1 – 5 on tietojen, taitojen ja kokemuksen kautta tarjota oppilaalle aineksia oman maailmankatsomuksensa rakentamiseksi ja eettisesti vastuuntuntoiseksi ihmiseksi kasvamiseksi.

Tavoitteet

1. vuosiluokka

Oppilas

- vahvistaa ortodoksista identiteettiään perehtymällä ortodoksisen kirkkovuoteen, pyhien ihmisten elämään, kirkon perinnetapoihin ja elämään juhlassa ja arjessa
- perehtyy Raamatun kertomuksiin
- tutustuu jumalanpalveluselämään

2. vuosiluokka

Oppilas

- vahvistaa ortodoksista identiteettiään perehtymällä ortodoksisen kirkkovuoteen, pyhien ihmisten elämään, ortodoksisen kristillisyyden peruskäsitteisiin
- tutustuu jumalanpalveluselämään
- perehtyy Raamatun kertomuksiin ja oppii pohtimaan oikeaa ja väärää
- tutustuu omassa ympäristössään muuhun kristillisyyteen ja ei kristillisyyteen

Keskeiset sisällöt

1. luokka	2. luokka
<ul style="list-style-type: none"> - oman kirkon ja oppilaan oma suojeluspyhä, nimipäivät - ristinmerkki, ikoni kuvana ja pyhänä esineenä, tuohus - kotialttari, rukous ja kirkkolaulu - Pyhä Nikolaos ihmeidentekijä, pyhittäjät Sergei ja Herman Valamolaiset - Joosef kertomuksia - Jeesuksen syntymä ja lapsuus - Pääsiäinen - ortodoksinen perinne perheessä, koulussa, Kajaanissa 	<ul style="list-style-type: none"> - Raamattu pyhä kirja - Johannes Kastaja - Jeesuksen syntymä ja lapsuus - sakramenteja, erityisesti kaste, mirhalla voitelu, katumus ja ehtoollinen - kirkkomusiikkia, tropareja ja ektenioita - anteeksipyyntö ja anteeksianto - paastokilvoitus, suuri viikko ja pääsiäinen - lähiympäristön muita kirkkoja ja uskontoja

4.5.3 Muut uskontokunnat

Muiden uskontojen opetuksesta annetaan opetussuunnitelmien perusteet erillisillä päätöksillä.

4.5.4 Elämänkatsomustieto

Tavoitteet

Luokilla 1 – 2 oppilas

- oppii rakentamaan identiteettiään ja elämänkatsomustaan
- oppii kohtaamaan epävarmuutta
- kehittää taitojaan ilmaista itseään
- oppii erottamaan oikean ja väärän ihmisoikeusetiikan perustalta
- harjaantuu vastuullisiin valintoihin
- tutustuu lähiympäristön katsomuksiin ja kulttuureihin

Keskeiset sisällöt

	1. luokka	2. luokka
Ihmissuhteet ja moraalinen kasvu	<ul style="list-style-type: none"> - toisen kohtaaminen ja hänen asemaansa asettuminen - hyvä, oikea ja väärä, oikeana ja väärän erottaminen, ihmisen hyvyys - ystävyyden sisältö ja merkitys elämässä - oikeudenmukaisuus, oikeudenmukaisuuden toteuttaminen jokapäiväisessä elämässä, rikkaus ja köyhyys maailmassa - ajattelun vapaus, uskonnon- ja elämänkatsomuksen vapaus, suvaitsevaisuus ja syrjintä - hyvä elämä, arvo ja normi, vastuu ja vapaus elämässä 	
Itsetuntemus ja kulttuuri-identiteetti	<ul style="list-style-type: none"> - kuka olen ja mitä osaan, elämänvaiheet ja toiveet - erilaisia elämäntapoja, suvaitsevaisuus ja monikulttuurisuus - suomalainen kulttuuri ja suomalaiset kulttuurivähemmistöt, maailman kulttuuriperintö - elämänkatsomus, uskomus, luulo, tieto, ja ymmärrys, erilaisia elämän- ja maailmankatsomuksia 	
Yhteisö ja ihmisoikeudet	<ul style="list-style-type: none"> - yhteiselämän perusteita, sääntö, sopimus, lupaus, luottamus, rehellisyys ja reiluus, kultainen sääntö - lasten oikeudet, oikeus ja velvollisuus, ihmisoikeudet - tasa-arvo ja rauha, demokratia, tulevaisuuden maailma - etiikan perusteita, teon moraalinen oikeutus, teon tarkoitus ja seuraus, oman elämäni eettisiä ongelmia ja niiden ratkaisuja 	
Ihminen ja maailma	<ul style="list-style-type: none"> - ympäristö ja luonto, eloton ja elävä, kauneus luonnossa - elämän synty ja kehitys, kertomuksia maailman synnystä, maa ja maailmankaikkeus, elämän erilaisia muotoja, syntymä, elämä ja kuolema luonnossa - luonnon tulevaisuus ja kestävä kehitys, erilaiset aikakäsitykset ja niiden merkitys ihmisten elämässä, maailmanperintö ja ympäristö 	

4.6 Liikunta

Liikunnan opetuksen päämääränä on antaa oppilaille sellaisia taitoja, tietoja ja kokemuksia, joiden pohjalta on mahdollista omaksua liikunnallinen elämäntapa.

Liikunnan opetuksen tehtävänä on ohjata oppilasta ymmärtämään liikunnan terveydellinen merkitys. Liikunta on toiminnallinen oppiaine, jossa edetään leikin ja taitojen oppimisen kautta kohti omaehtoista harrastuneisuutta. Liikunnan opetuksessa korostetaan vastuullisuutta, reilua peliä ja turvallisuutta sekä sisällä että ulkona liikuttaessa.

Tavoitteet

Esiopetuksessa lapsi

- kokee liikunnan iloa
- harjaantuu motorisissa taidoissa ja vahvistuu fyysisesti
- oppii reilun pelin henkeä

Luokilla 1 – 2 oppilas

- kokee liikunnan iloa ja saa virikkeitä liikunnan harrastamiseen
- oppii liikunnan motorisia perustaitoja
- oppii hyvää käytöstä, sääntöjen noudattamista ja reilun pelin henkeä
- oppii pukeutumaan tarkoituksenmukaisesti liikuntaa varten sekä huolehtimaan puhtaudestaan
- harjaantuu tekemään yhteistyötä ilman keskinäistä kilpailua

Keskeiset sisällöt

	Esiopetus	1. luokka	2. luokka
Perusliikunta	- permantovoimistelu - telinevoimistelu ja välinevoimistelu - yleisurheilu		
Talviliikunta	- hiihto - luistelu		
Vesiliikunta	- veteen totuttautuminen - vesileikkejä - uintiharjoituksia		
Luontoliikunta	- retkeily - suunnistuksen alkeet		
Musiikkiliikunta	- tanssit, leikit, lorut		
Palloilu	- pallon käsittelyharjoituksia - eri palloilulajeja - viite- ja pienpelejä		

4.7 Taide ja kulttuuri

4.7.1 Kuvataide

Kuvataiteen opetuksessa lähtökohtana on lapsen oma elämis- ja kokemusmaailma. Leikin sekä tutkivan ja kokeilevan taiteellisen toiminnan avulla lapsi etsii tietoa itsestään ja ympäröivän maailman ilmiöistä. Keskeistä on, että lapsi rohkaistuu omien eettisten havaintojen tekoon, mielikuvien luomiseen ja itseilmaisuun.

Opetuksessa pyritään kokonaisvaltaiseen ilmaisuun yhdistelemällä kuvataideopetuksen aineksia eri taidemuodoista sekä muiden aineiden tiedon alueilta. Lasta ohjataan pitkäjänteiseen taiteelliseen työskentelyyn, arvostamaan ja arvioimaan omia ja muiden tuotoksia. Kuvataiteessa opitaan itse tekemällä ja käyttämällä monipuolisesti eri materiaaleja ja tekniikkoja, myöskin multimedian keinoin. Lasta ohjataan tarkastelemaan ja tulkitsemaan median kuvaviestejä ja niiden sisältöä kriittisesti.

Tavoitteet

Esiopetuksessa lapsi

- oppii tekemään havaintoja eri aistien avulla ja kiinnostuu esteettisestä maailmasta
- oppii rakentelua ja tilan hahmottamista
- rohkaistuu luovuuteen ja monipuoliseen itseilmaisuun
- tutustuu eri viestintävälineisiin
- tutustuu ja oppii arvostamaan omaa kulttuuriperinnettään
- saa kokemuksia ja elämyksiä erilaisista taidemuodoista

Luokilla 1 – 2 oppilas

- oppii ilmaisussa tarvittavia taitoja, havainnointia, mielikuvien muodostamista, luovaa ajattelua, valintojen tekoa ja omien tavoitteiden asettelua
- oppii rakentelua ja tilan hahmottamista, luonnonympäristössä ja rakennetussa ympäristössä, jolloin hänen avaruudellinen ajattelunsa kehittyy
- oppii kuvataiteen tekniikoita ja materiaalien työstämistä
- oppii tulkitsemaan, arvottamaan ja käyttämään mediaa
- oppii tunnistamaan ja käyttämään omassa ilmaisussaan sekä taiteen tarkastelussa ja kuvaviestinnässä oman ja muiden kulttuurien perintöä ja niiden ilmenemismuotoja nykyajassa
- opettelee tarkastelemaan omaa kuvataiteellista toimintaansa

Keskeiset sisällöt

	Esiopetus	1. luokka	2. luokka
Kuvailmaisu ja kuvallinen ajattelu	- erilaisiin piirustus- ja maalaustekniikoihin ja välineisiin tutustuminen - väriopin alkeita: perusvärit, värien sekoittaminen - kuvalliset muuntajat: väri, viiva, muoto, valo, varjo, tila sekä liike - yksinkertaisten painomenetelmien kokeileminen - kolmiulotteisiin työtapoihin tutustuminen		
Taiteen tuntemus ja kulttuurinen osaaminen	- taiteilijan työ, näyttelyt ja museoiden tehtävät - paikallinen taide ja taiteilijat - omassa yhteisössä myytit, kuvat ja esineet		
Ympäristöestetiikka, arkkitehtuuri ja muotoilu	- paikalliset rakennukset ja jokimaisema, - rakentelu, pienoismallit		
Media ja kuvaviestintä	- median kuvaviestinnän tarkasteleminen ja kriittinen tulkinta - tietokone kuvallisen ilmaisun välineenä - taidekuvat		

4.7.2 Käsityö

Lapsi kokee osaamisen ja tekemisen iloa. Hän suunnittelee ja toteuttaa suunnitelmansa, ratkaisee työssään kohtaamiaan ongelmia sekä arvioi työtään. Hän tutustuu erilaisiin materiaaleihin, työtapoihin ja välineisiin. Lapsi kokeilee omien edellytystensä mukaan taitojaan ja arvostaa omaa ja toisten työtä. Työskentelyssä tuetaan lapsen hienomotoriikan ja arkipäivän näppäryyden kehittymistä. Lapsen avaruudellisen tajun kehittymistä tuetaan käsillä tekemisen, rakentelun ja tilan hahmottamisen kokemuksilla sekä luonnossa että rakennetussa ympäristössä. Hän huolehtii osaltaan työympäristönsä siisteydestä ja työturvallisuudesta. Lapsi tutustuu käsityöläisten, taiteilijoiden, muotoilijoiden ja arkkitehtien töihin. Häntä ohjataan arvostamaan omaa ja muiden kulttuuriympäristöä ja muuta kulttuuriperintöä ja vaalimaan sitä. Lapsi oppii työskentelemään yksin ja yhdessä toisten kanssa.

Tavoitteet

Esiopetuksessa lapsi

- kokee tekemisen ja osaamisen iloa
- oppii suunnittelemaan ja toteuttamaan omaa työtänsä
- oppii työskentelemään yksin ja yhdessä toisten kanssa
- oppii hienomotorisia taitoja
- oppii arvostamaan omaa ja toisten työtä

Luokilla 1 – 2 oppilas

- oppii tuntemaan käsityöhön liittyviä käsitteitä
- tutustuu erilaisiin materiaaleihin, työvälineisiin ja menetelmiin
- oppii käsityön perustekniikoiden avulla ajattelun taitoja ja luovuutta
- oppii avaruudellista hahmottamista
- oppii kiinnittämään huomiota esteettisiin ominaisuuksiin, väreihin, ja muotoihin
- oppii turvallista työvälineiden käyttöä
- oppii arvioimaan ja arvostamaan omaa ja muiden työtä

Keskeiset sisällöt

	Esiopetus	1. luokka	2. luokka
Askartelu	<ul style="list-style-type: none"> - erilaisten materiaalien käyttö - omien töiden suunnittelu ja toteuttaminen - materiaalien uusiokäyttö 		
Käsityön perustechniikat	<ul style="list-style-type: none"> - käsin ompelu, pujottelu, punonta ja virkkaus - poraaminen, liimaaminen, naulaaminen, ruuvaaminen, sahaaminen, hionta ja maalaaminen 		
Teknologia	<ul style="list-style-type: none"> - rakentelua - mallintaminen 		
Erikoistekniikat	<ul style="list-style-type: none"> - kainuulaisia työtapoja 		

4.7.3 Musiikki

Musiikin opetuksen tehtävänä on antaa musiikillisen ilmaisun välineitä ja tukea kokonaisvaltaista kasvua. Tie musiikin maailmaan käy kuunnellen, laulaen, soittaen ja liikkuen. Yhdessä musisoiminen kehittää sosiaalisia taitoja, kuten vastuullisuutta ja kulttuurisen erilaisuuden hyväksymistä ja arvostamista. Oppilaan kokonaisvaltaisen ilmaisun kehittymistä tuetaan yhdistämällä musiikkia muihin oppisisältöihin.

Esiopetuksessa lapsi

- oppii iloitsemaan musiikista
- oppii kuuntelemaan musiikkia
- oppii ilmaisemaan itseään laulaen, leikkien ja soittaen

Luokilla 1 – 2 oppilas

- oppii käyttämään luontevasti omaa ääntään ja ilmaisemaan itseään laulaen, soittaen ja liikkuen sekä ryhmässä että yksin
- oppii kuuntelemaan ja havainnoimaan keskittyneesti ja aktiivisesti ääniympäristöä ja musiikkia
- oppii käyttämään ääniä sekä rytmisiä ja melodisia aiheita musiikillisen keksinnän aineksina
- oppii kuuntelemaan musiikkia

Keskeiset sisällöt

	Esiopetus	1. luokka	2 luokka
Asenne	- tarjota kokemuksia ja elämyksiä, joiden avulla lapselle syntyy myönteinen asenne musiikkiin		
Kuunteleminen	<ul style="list-style-type: none"> - monenlaisen musiikin eläytyvä kuuntelu - ympäristön äänet - sointiväri: tuotetaan ja kuvataan erilaisia ääniä - musiikillisten ominaisuuksien ja tapahtumien havainnointia liikku- en, piirtäen ja maalaten 		
Laulaminen	<ul style="list-style-type: none"> - painotetaan laulamisen iloa ja rohkeutta käyttää omaa ääntään - äänenkäytön harjoituksia puhuen loruillen ja laulaen - ikäkauteen sopivia lauluja ja laululeikkejä - soolo-tutti- vuorottelu - vuorolaulu - kansanlaulut 		
Soittaminen	<ul style="list-style-type: none"> - keho-, rytmi- ja melodiasoittimet; laattasoittimet - 5-kielinen kantele 		
Musiikin tunte- mus	<ul style="list-style-type: none"> - A B A-rakenne - piano, forte, crescendo, diminuendo < > - duuri- ja mollisointu - kaksi- ja kolmijakoisuus - taa-, titi- nuotit ja neljäsosa tauko 		

5 ESI- JA ALKUOPETUKSEN YLEINEN TUKI

5.1 Yhteistyö kotien kanssa

Lapsen kasvattaminen tapahtuu vuorovaikutuksessa, joka vaatii jatkuvaa keskustelua kasvatukseen, hoitoon ja oppimiseen liittyvissä asioissa. Huoltajilla on ensisijainen kasvatusvastuu lapsesta.

Lapsen viihtyvyyden, kasvamisen ja oppimisen kannalta on tärkeää luoda luottamuksellinen yhteys esi- ja alkuopetuksen henkilöstön ja vanhempien välille. Yhteistyöllä turvataan kasvatuksellista jatkuvuutta kodin ja päiväkodin/koulun välillä ja sen avulla lisätään vanhempien kasvatustietoisuutta ja tuetaan heitä lapsen kasvattamisessa. Tarvittaessa moniammatillinen yhteistyöverkosto auttaa perheitä lapsia koskevissa kysymyksissä. Vanhemmilla on oltava mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun ja päätöksentekoon. Heille tulee antaa tietoa opetussuunnitelmasta ja opetuksen järjestämisestä Vanhemmat osallistuvat laadunarviointiin. Yhteistyömuotoja tulee kehittää huoltajien kanssa erilaisissa siirtymävaiheissa.

5.2 Esi- ja alkuopetuksen välinen yhteistyö

Kouluun siirtyminen on lapsen elämässä merkittävä vaihe. Esiopetuksen oppimiskokemusten tulee olla pohjana alkuopetuksen oppimiskokemuksille. Lapsen esiopetuksen suunnitelma siirretään lapsen mukana kouluun. Lapsen kasvu- ja oppimisedellytysten turvaaminen edellyttää esi- ja alkuopetuksen henkilökunnan yhteistyötä toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Yhteistyön muodot ja keinot suunnitellaan alue- tai päiväkotia ja koulukohtaisesti toimintakauden alussa. Lasten siirtäminen esiopetuksesta perusopetukseen on turvattava päiväkodin ja koulun henkilöstön välisillä siirtopalaverilla.

5.3 Oppimissuunnitelma

Lapselle laaditaan esiopetuksen aloitusvaiheessa yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa oma esiopetuksen suunnitelma, jonka avulla pyritään turvaamaan lapselle parhaat edellytykset kasvaa ja oppia. Alkuopetuksessa suunnitelma voidaan tarvittaessa tehdä jokaiselle lapselle erikseen tai yhteisesti koko ryhmälle. Suunnitelmassa kiinnitetään huomiota lapsen kannalta olennaisiin tekijöihin, kuten kasvuun ja kehitykselle asetetut tavoitteet sekä lapsen vahvuudet ja vaikeudet. Suunnitelmaa arvioidaan ja täydennetään säännöllisesti.

5.4 Ohjauksen järjestäminen

Ohjaustoiminnan tulee jatkua yhtenäisesti koko perusopetuksen ajan. Kaikki opetustyöhön osallistuvat opettajat toimivat yhteistyössä oppilaan opintopolun aikana ja opiskelun nivelvaiheissa.

Kaikkien opettajien tehtävänä on ohjata oppilasta oppiaineiden opiskelussa sekä auttaa häntä kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan ja oppimisen valmiuksiaan sekä ennaltaehkäistä opintoihin liittyvien ongelmien syntymistä. Jokaisen opettajan tehtävänä on oppilaiden persoonallisen kasvun, kehityksen ja osallisuuden tukeminen.

Oppilaalla ja hänen huoltajallaan on oltava mahdollisuus saada tietoa perusopetuksen työtavoista, valintamahdollisuuksista ja niiden merkityksestä oppilaan oppimiselle ja tulevaisuudelle. Oppilaalle ja hänen huoltajalleen tulee selvittää ohjauksen järjestämiseen, opiskeluun, oppilashuoltoon ja tukipalveluihin liittyvät koulukohtaiset asiat. Huoltajalle tulee järjestää tilaisuuksia neuvotella oppilaan opiskeluun ja valintoihin liittyvistä kysymyksistä opettajan, oppilaan ja huoltajan yhteisissä tapaamisissa.

Koulussa toteutettavan ohjauksen tulee ennaltaehkäisevän toiminnan lisäksi tukea erityisesti niitä oppilaita, joilla on opiskeluun liittyviä vaikeuksia.

Ohjaustoiminnan periaatteet ja työnjako eri toimijoiden kesken on määriteltävä opetussuunnitelmassa. Opetussuunnitelmaan tulee sisältyä kuvaus, miten yhteistyötä paikallisen työ- ja elinkeinöelämän kanssa toteutetaan koko koulun toiminnan tasolla. Eri oppiaineiden opetukseen tulee sisällyttää kokonaisuuksia, jotka liittävät opiskeltavan aineen antamat tiedot ja taidot työelämän vaatimuksiin ja mahdollisuuksiin.

5.5 Tukiopetus

Tukiopetus on eriyttämisen muoto, jolle ovat ominaisia yksilölliset tehtävät, yksilöllinen ajankäyttö ja ohjaus. Tukiopetus tulee aloittaa heti, kun oppimisvaikeudet on havaittu, jotta oppilas ei jäisi pysyvästi jälkeen opinnoissaan. Ennen kuin oppilaan menestyminen oppiaineessa tai aineryhmässä arvioidaan heikoksi, hänellä tulee olla mahdollisuus osallistua tukiopetukseen.

Aloitteen tukiopetuksen antamisesta oppilaalle tekee ensisijaisesti opettaja. Tukiopetusta on pyrittävä järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan huoltajien kanssa, ja heille tulee antaa tietoa tukiopetuksen järjestämisestä.

Tukiopetusta tulee järjestää niin usein ja niin laajasti kuin oppilaan koulumenestyksen kannalta on tarkoituksenmukaista. Tukiopetusta annetaan joko oppilaan työjärjestyksen mukaisten oppituntien aikana tai niiden ulkopuolella.

5.6 Lapsen tukeminen ja oppilashuolto

Esiopetuksessa olevan lapsen tukemiseen ja oppilashuoltoon kuuluu oppilaiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtiminen. Näillä toimenpiteillä edistetään lasten tasapainoista kasvua ja kehitystä, edistetään välittämisen ja myönteisen vuorovaikutuksen kulttuuria päiväkotikouluuhteisössä sekä varmistetaan kaikille tasavertainen oppimisen mahdollisuus. Täten pyritään ehkäisemään ja tunnistamaan oppimisen esteitä, oppimisvaikeuksia sekä muita ongelmia

riittävän ajoissa sekä puuttumaan niihin. Tavoitteena on luoda turvallinen ja terve oppimis- ja työympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää työyhteisön hyvinvointia.

Tukitoimenpiteet kuuluvat kaikille työyhteisössä työskenteleville, ja sitä toteutetaan yhteistyössä kotien kanssa. Moniammatillisissa työryhmissä noudatetaan tietojensaantia ja salassapitoa koskevia säädöksiä.

Koulun opetussuunnitelmaan tulee kuvata:

- toiminta kouluyhteisön hyvinvoinnin, turvallisuuden, sosiaalisen vastuullisuuden ja keskinäisen vuorovaikutuksen edistämiseksi
- oppilaalle tarjottava tuki ja ohjaus koulunkäynnissä, lapsen ja nuoren elämän fyysisen, psyykkisen, ja sosiaalisen kehityksen tukemisessa, jatko-opintojen suunnittelussa ja vaikeuksien poistamisessa
- eri asiantuntijoiden ja kodin yhteistyö sekä paikalliset tukiverkostot oppilaan tarvitsemien palvelujen turvaamiseksi, oppimissuunnitelman tai henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimiseksi ja seuraamiseksi
- toimenpiteet ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteita varten. Tällaisia ovat oppilaiden poissaolot, kiusaaminen, väkivalta, mielenterveyskysymykset tupakointi ja päihteet, erilaiset onnettomuudet ja kuolemantapaukset. Tavoitteena on yksilön tukeminen ja yhteisön toimintakyvyn säilyttäminen fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta uhkaavissa tilanteissa
- koulumatkakuljetuksissa yleiselle turvallisuudelle asetettujen tavoitteiden toteuttaminen
- kouluruokailun järjestämisessä huomioon otettavien terveys- ja ravitsemuskasvatuksen ja tapakasvatuksen tavoitteet

5.7 Kerhotoiminta

Koulun kasvatus- ja opetustyön tukemiseksi voidaan järjestää kerhotoimintaa. Kerhotoiminnan tulee tukea perusopetuksen tavoitteiden mukaisesti oppilaan sosiaalista kasvua ja itsensä monipuolista kehittämistä. Kerhotoiminnan tarkoituksena on edistää myönteisten harrastusten viriämistä sekä antaa oppilaalle mahdollisuus muuhunkin kuin tavanomaiseen koulutyöhön turvallisessa ja rauhallisessa ympäristössä.

Kerhotoiminnan tulee tarjota monipuolista, lasta ja nuorta arvostavaa toimintaa sekä tilaisuuksia myönteiseen vuorovaikutukseen aikuisten ja toisten lasten kanssa. Kerhotoiminnan järjestämisen periaatteet tulee kirjata opetussuunnitelmaan. Kerhot ovat oppilaille vapaaehtoisia.

Kerhotoiminnan tavoitteet:

- kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen
- lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen
- mahdollisuuden antaminen sosiaalisten taitojen kehittämiseen ja yhteisöllisyyden kasvamiseen
- mahdollisuuden antaminen onnistumisen ja osaamisen kokemukseen
- luovan toiminnan ja ajattelun kehittäminen
- lasten ja nuorten kannustaminen tuottamaan omaa kulttuuriaan
- mahdollisuus oppilaan tuntemisen lisäämiseen
- harrastuneisuuden tukeminen ja myönteisten harrastusten edistäminen

5.8 Tukipalvelut ja moniammatillinen yhteistyö

Esi- ja alkuopetusta toteutetaan moniammatillisena yhteistyönä. Moniammatillisuus toteutuu sekä esi- ja alkuopetuksen yksiköissä että yhteistyönä lasta ja perhettä koskevien tukipalvelujärjestelmien kesken. Jokainen työntekijä tuo esi- ja alkuopetukseen oman alansa, koulutuksensa ja asiantuntemuksensa mukaisen panoksen.

Moniammatillisessa yhteistyössä toimitaan lapsen terveyden, fyysisen/psykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukemiseksi yhdessä vanhempien kanssa. Perheneuvola ja lastenneuvola/kouluterveydenhoito ovat keskeisiä sidosryhmiä päiväkodin ja koulun kanssa. Perheneuvola antaa esiopetuksen konsultaatiopalvelut, jotka sovitaan yksikkökohtaisesti. Kouluissa toimii oppilashuoltoryhmät. Lisäksi oppilashuoltoon kuuluvat koulukuljetuspalvelut ja oppilasruokailu. Oppilashuollon tavoitteena on varmistaa tasavertaisen oppimisen mahdollisuus kaikille lapsille. Moniammatillista yhteistyötä, tukipalveluiden laatua, riittävyttä ja toimivuutta arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti.

6 ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAT LAPSET

6.1 Eri tukimuodot

Erityistä tukea tarvitsevat lapset, joiden kehityksen, kasvun ja oppimisen edellytykset ovat heikentyneet sairauden, vamman tai toimintavajavuuden vuoksi. Lisäksi erityisen tuen piiriin kuuluvat lapset, jotka tarvitsevat psyykkistä tai sosiaalista tukea kasvuun. Erityisen tuen piiriin kuuluvat myös lapset, joilla on opetuksen ja oppilashuollon asiantuntijoiden sekä huoltajan mukaan kehityksessään oppimisvalmiuksiin liittyviä riskitekijöitä.

Lisäksi erityistä tukea tulee antaa lapsille, jotka ovat pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä tai joiden opetuksen aloittamista on päätetty siirtää vuotta myöhemmäksi, sekä lapset, jotka otetaan tai siirretään erityisopetukseen esiopetusvuoden aikana.

Pidennetyn oppivelvollisuuden käyttöä harkitaan yksilökohtaisesti. Tarve pidennetyn oppivelvollisuuden käyttämiseen on silloin, jos oppilaalla on vamma tai sairaus, jonka vuoksi on ilmeistä, ettei hän saavuta perusopetuksessa säädettyjä tavoitteita yhdeksässä vuodessa. Harkinnassa tulee kiinnittää huomiota siihen, pystyykö oppilas kohtuullisten toimenpiteiden tai erityisten opetusjärjestelyjen avulla suoriutumaan perusopetuksesta yhdeksässä vuodessa vai tuleeko opetukseen käytettävää aikaa pidentää.

Kaikille erityistä tukea tarvitseville voidaan antaa tukiopetusta tai osa-aikaista erityisopetusta siten kuin opetussuunnitelman perusteissa on määrätty.

Ryhmälle tai sellaiselle lapselle, jota ei ole otettu tai siirretty erityisopetukseen, mutta joka tarvitsee tukea opinnoissaan laaditaan tarvittaessa oppimissuunnitelma. Oppimissuunnitelma tulee laatia siten, että se jäsentää ja strukturoi opetustyön suunnittelua, tukee oppilaan yksilöllisten tavoitteiden saavuttamista, jäsentää opettajan, huoltajan sekä muiden asiantuntijoiden yhteistyötä sekä strukturoi oppilaan arviointikeskustelua.

Oppimistilanteet ja kokeet tulee järjestää siten, että oppilaan yksilölliset tarpeet otetaan huomioon. Tarvittaessa työskentelyn ja kokeiden aikana tulee esimerkiksi

- antaa lisäaikaa
- antaa mahdollisuus käyttää teknisiä apuvälineitä
- antaa mahdollisuus käyttää avustaja- tai tulkkipalveluja
- laatia yksilölliset koe- ja oppimistehtävät
- järjestää suullinen koe
- antaa mahdollisuus täydentää kirjallista koetta suullisesti tai
- järjestää muu tarvittava tuki

Erityisen tuen tulee sisältää oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen, ennaltaehkäisyyn ja kuntouttamiseen liittyvät tarpeelliset toimet.

Esiopetuksessa olevalle erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tulee laatia lapsen esiopetuksen suunnitelma yhdessä huoltajan ja tarvittavien asiantuntijoiden kanssa.

Jos lapselle ei voida antaa opetusta muuten, tulee lapsi ottaa tai siirtää erityisopetukseen. Silloin oppimäärät ja opetusjärjestelyt sekä tukipalvelut määritellään henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa.

Erityisopetus esi- ja alkuopetuksen aikana järjestetään pääasiassa muun opetuksen ohessa samanaikaisopetuksena tai pienryhmä- tai yksilötyöskentelyinä.

Oppimissuunnitelman, lapsen esiopetuksen suunnitelman ja opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laadinnassa käytetään yhtenäistä koko kaupungin käyttöön suunniteltuja lomakkeita. Lomakkeiden laadinnassa otetaan huomioon, mitä niiden sisällöstä määrätään opetussuunnitelman perusteissa ja että niiden kautta opetuksessa ja yhteistyössä toteutuvat oppilaan osalta

- oppilaskeskeisyys
- yksilöllisyys
- tarvelähtöisyys
- subjektius; että lapsi on omassa asiassaan subjekti
- elämänkaariperiaate
- oppilas ja huoltaja ovat osallisia ja vastuullisia lapsen oppimis- ja kuntoutumisprosessissa ja että
- lapsen tukeminen tapahtuu moniammatillisena yhteistyönä.

Eri tukimuotojen tulee muodostaa katkeamaton jatkumo lapsen kehityksen eri vaiheissa sen mukaan kuin lapsen etu vaatii.

6.2 Osa-aikainen erityisopetus

Lapselle, jolla on lieviä oppimis- tai sopeutumisvaikeuksia ja joka tarvitsee muun opetuksen yhteydessä erityistä tukea oppimisvalmiuksiensa parantamiseksi, tulee antaa osa-aikaista erityisopetusta. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan muun opetuksen ohessa samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöllisesti, oppilaille mahdollisesti laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti.

Osa-aikaisen erityisopetuksen antamisesta tulee tiedottaa ja informoida huoltajaa opetuksen edistymisestä. Oppimissuunnitelman laatimista tulee harkita erityisesti silloin, kun oppilaan edistyminen edellyttää eri tahojen yhteistyötä tai kun osa-aikaisen erityisopetuksen tarpeen arvioidaan olevan pitkäkestoinen.

Oppimissuunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajan, opettajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa.

6.3 Erityisopetukseen otettujen tai siirrettyjen opetus

Erityisopetuksen tavoitteena on auttaa ja tukea oppilasta siten, että hänellä on tasavertaiset mahdollisuudet suorittaa oppivelvollisuus edellytystensä mukaisesti yhdessä ikätovereittensa kanssa.

Lähtökohtana tulee olla lapsen vahvuudet sekä hänen yksilölliset oppimis- ja kehitystarpeensa. Opetuksen tulee tukea oppilaan aloitekykyä ja itseluottamusta. Erityisopetus edellyttää opiskelupaikkaa, -tilaa, -aikaa ja eri toimintoja koskevia päätöksiä sekä resurssien varaamista niiden toteuttamiseen. Mikäli lapsen opiskelu muun opetuksen yhteydessä ei ole mahdollista tai se ei ole lapsen kehityksen kannalta tarkoituksenmukaista, opetus tulee järjestää osittain tai kokonaan erityisopetuksen ryhmässä.

Lapsen erityisopetuksen palvelut tulee tarjota ensisijaisesti oman alueen koulussa tai muutoin siinä erityisopetuksen ryhmässä, mikä lapsen yksilöllisten tarpeiden perusteella on tarkoituksenmukaisin.

Eri alueilla tarjottavan erityisopetuksen palvelujen tarjonnassa tulee noudattaa tasapuolisuutta. Myös muilta osin erityisopetukseen otettujen tai siirrettyjen opetuksessa noudatetaan, mitä opetussuunnitelman perusteissa on määrätty

6.4 Henkilökohtaiset opetuksen järjestämistä koskevat suunnitelmat

6.4.1 Lapsen esiopetuksen suunnitelma

Esiopetuksessa olevalle lapselle tulee laatia lapsen esiopetuksen suunnitelma. Suunnitelma laaditaan yhdessä huoltajan ja tarvittavien asiantuntijoiden kanssa.

Suunnitelman tulee sisältää

- lapsen kasvulle ja kehitykselle asetettavat tavoitteet
- arvio lapsen vahvuuksista ja oppimiseen liittyvistä riskitekijöistä ja vaikeuksista
- lapsen oppimisympäristöön liittyvät muutostarpeet
- opetukseen osallistumisen edellyttämät tuki- ja oppilashuoltopalvelut ja niistä vastaavat tahot
- edistymisen seuranta ja arviointi

Jos lapsi, jolle on laadittu esiopetuksen suunnitelma, otetaan tai siirretään erityisopetukseen, voi tuolloin lapselle laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma perustua lapsen esiopetuksen suunnitelmaan.

6.4.2 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Jokaiselle erityisopetukseen otetulle ja siirretylle oppilaalle tulee laatia hyväksytyyn opetussuunnitelmaan perustuva, henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelman tulee sisältää oppilaan yksilöllisten tarpeiden mukaan seuraavankaltaisia tietoja:

- kuvaus oppilaan oppimisvalmiuksista, vahvuuksista ja erityistarpeista sekä näiden edellyttämistä opetus- ja oppimisympäristöjen kehittämistarpeista
- opetuksen ja oppimisen pitkän ja lyhyen aikavälin tavoitteet
- oppilaan opinto-ohjelmaan kuuluvien oppiaineiden vuosiviikkotuntimäärät ja luettelo niistä oppiaineista, joissa oppilaan opiskelu poikkeaa muun opetuksen mukaisista oppimääristä
- niiden oppiaineiden keskeiset tavoitteet ja sisällöt, joissa oppilaalla on yksilöllinen oppimäärä
- opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetus- ja oppilashuoltopalvelut, kommunikointitavat sekä erityiset apuvälineet ja oppimateriaalit
- kuvaus oppilaan opetuksen järjestämisestä muun opetuksen yhteydessä tai erityisopetuksen ryhmässä
- henkilöt, jotka osallistuvat oppilaan opetus- ja tukipalveluiden järjestämiseen, sekä heidän vastuualueensa
- oppilaan edistymisen sekä suunnitelman toimivuuden seurannan ja arvioinnin periaatteet.

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti oppilaan yksilöllistä oppimisprosessia. Tähän suunnitelmaan kirjataan tavoitteet riittävän realistisesti ja konkreettisesti, erityisesti myönteiset havainnot oppilaan edistymisestä sekä kokemukset oppilaan oppimista ja kehitystä tukevista onnistuneista opetusjärjestelyistä ja toimintatavoista.

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimiseen osallistujista, sisällöstä, yhteistyöstä ja arvioinnista noudatetaan niitä ohjeita, mitä niistä on opetussuunnitelman perusteissa määrätty.

Lasta koskevien tietojen saamisesta, antamisesta ja sekä tietoihin liittyvästä vaitiolovelvollisuudesta noudatetaan, mitä säädöksissä on niistä on sanottu.

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta opetustoimen piiriin, perusopetuksen aikana luokasta tai koulusta toiseen, siirtymävaiheessa lähettävä opettaja voi antaa henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman sisältämät opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot lapsen aiemmasta opiskelusta vastaanottavalle opettajalle. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman sisältämiä tietoja tulee käyttää hyväksi lapsen opiskelun ja tukipalvelujen suunnittelussa ja järjestämisessä.

Yhteistyössä huoltajien kanssa tulee korostaa luottamuksellisuutta ja heidän osuuttaan luvan antajana lastaan koskevien tietojen luovuttamisessa viranomaisille. Luottamukseen perustuva yhteistyö mahdollistaa lapsen edistymisen kannalta tarpeellisen tiedon joustavan siirtymisen lapsen koulunkäynnin eri vaiheissa.

Lapsen arviointi perustuu yleiseen oppimäärään tai siihen yksilölliseen oppimäärään, joka on asetettu hänelle henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa. Jos lapsella ei ole enää tarvetta erityisopetukseen, hänet tulee siirtää yleisopetukseen.

6.5 Opetuksen järjestäminen toiminta-alueittain

Silloin, kun opetusta ei voida lapsen vaikean vammaisuuden, kehitysvammaisuuden tai vaikean sairauden vuoksi järjestää oppiaineittain laaditun oppimäärän mukaisesti, se tulee järjestää toiminta-alueittain. Opetussuunnitelmaan kuuluvat toiminta-alueet ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot. Toiminta-alueet tulee jakaa opetussuunnitelmassa osa-alueiksi.

Koulun opetussuunnitelmassa määritellään, miten toiminta-alueittain annettava opetus järjestetään.

Lapselle annettavan opetuksen oppimäärät voivat muodostua toiminta-alueista, toiminta-alueista johdetuista oppiaineiden oppimäärästä tai näiden yhdistelmästä sen mukaan, miten lapsen etu vaatii.

Henkilökohtaisen opetuksen suunnitelman (HOJKS) tulee sisältää:

- lapsen kasvulle ja kehitykselle asettavat tavoitteet
- yksilölliset opetussuunnitelmasta johdetut sisällöt
- opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetus- ja opilashuoltopalvelut, kommunikointitavat sekä erityiset apuvälineet ja oppimateriaalit.

7 ARVIOINTI

7.1 Arvioinnin tehtävä ja periaatteet

Esi- ja alkuopetuksessa arviointi perustuu siihen, miten hyvin opetuksen yleiset ja lapselle asetetut henkilökohtaiset tavoitteet toteutuvat. Arviointia suoritetaan jatkuvasti opettajan ja lapsen vuorovaikutuksessa työskentelyn ja oppimisprosessin edetessä. Palautetta annetaan opettajan ja huoltajien sekä lapsen kanssa käytävissä keskusteluissa. Arviointikeskustelu on kasvatuksellinen vuorovaikutustilanne, jossa lapsella on mahdollisuus osallistua opiskeluaan ja oppimistaan koskevaan arviointiin. Arvioinnin avulla opettaja ohjaa lasta tiedostamaan omaa ajatteluaan ja toimintaansa sekä auttaa häntä ymmärtämään oppimistaan.

Arvioinnin tulee olla yksilöllistä ja totuudenmukaista sekä perustua monipuoliseen näyttöön. Oppilaan edistymistä, työskentelyä ja käyttäytymistä arvioidaan suhteessa opetussuunnitelman tavoitteisiin ja kuvauksiin oppilaan hyvästä osaamisesta.

Oppilaalle ja hänen huoltajalleen tulee antaa etukäteen tietoa arvioinnin perusteista sekä pyydettyä selvitettyä jälkikäteen, miten niitä on arvioinnissa sovellettu.

Esiopetuksen päätteeksi voidaan antaa osallistumistodistus. Alkuopetuksessa luokalta toiselle siirtäminen tapahtuu lukuvuositodistuksen avulla. Kolmannelle luokalle siirtyminen tapahtuu Kajaanin kaupungin yhteisellä arviointikaavakkeella (liite 1).

7.2 Työskentelyn arviointi

Työskentelyn arviointi on osa lapsen oppimaan oppimisen taitojen arviointia. Työskentelyn arvioinnin pohjana ovat työskentelylle asetetut tavoitteet. Työskentelyn arviointi kohdistuu lapsen taitoon suunnitella, säädellä, toteuttaa ja arvioida omaa työtään. Arvioinnissa otetaan huomioon myös, miten vastuullisesti lapsi työskentelee ja miten hän toimii yhteistyössä toisten kanssa. Työskentelyn arviointi alkuopetuksessa on osa oppiaineen arviointia. Työskentelyä voidaan arvioida myös erikseen. (liite 2)

7.3 Käyttäytymisen arviointi

Käyttäytymisen arviointi kohdistuu siihen, miten oppilas ottaa huomioon muut ihmiset ja ympäristön, arvostaa työtä ja noudattaa sääntöjä. Oppilaan käyttäytymistä arvioivat kaikki oppilasta opettavat opettajat. Käyttäytymisen arvioinnissa otetaan huomioon Kajaanin kaupungin koulujen käyttäytymisen arvopohja ja kasvatukselle asetetut tavoitteet.

Käyttäytymisen arvioinnin kriteerit

Käyttäytymisen arviointi kohdistuu siihen, miten oppilas ottaa huomioon muut ihmiset ja ympäristön, arvostaa työtä ja noudattaa sääntöjä.

Erinomaisesti käyttäytyvä oppilas

Muitten ihmisten huomioiminen

- on erittäin avulias, ystävällinen ja huomaavainen toisia ihmisiä (=toisia oppilaita, opettajia ja koulun muuta henkilökuntaa) kohtaan
- välttää ristiriitoja ja sovittelee niitä
- on empaattinen ja vaikuttaa positiivisella esimerkillä muihin oppilaisiin

Ympäristön huomioiminen

- arvostaa fyysisen lähiympäristön siisteyttä ja kauneutta, omia ja toisten yhteisiä opiskeluvälineitä sekä koulu- ja muuta asuinympäristöä

Työn arvostus

- arvostaa koulutyöskentelyssä kaikkia kouluaineita, opettajan ja koulun muun henkilökunnan työtä
- antaa hyvin työrauhan ja kuuntelee
- suhtautuu erittäin innostuneesti ja yritteliäästi työskentelyprosessiin omien edellytystensä mukaan
- suhtautuu myönteisesti lopputulokseen

Sääntöjen noudattaminen

- ymmärtää koulusääntöjen merkityksen ja noudattaa niitä erittäin hyvin
- osaa erinomaisesti hyvät tavat erilaisissa tilanteissa

Hyvin käyttäytyvä oppilas

Muitten ihmisten huomioiminen

- ottaa yleensä käyttöksessään huomioon muut ihmiset ja suhtautuu heihin myönteisesti

Ympäristön huomioiminen

- arvostaa yleensä fyysisen lähiympäristön siisteyttä ja kauneutta, omia, toisten ja yhteisiä opiskeluvälineitä sekä koulu- ja muuta asuinympäristöä

Työn arvostus

- suhtautuminen koulutyöskentelyyn, työskentelyprosessiin ja työn lopputulokseen saattaa vaihdella

Sääntöjen noudattaminen

- noudattaa useimmiten sääntöjä ja hyviä tapoja

Tyydyttävästi käyttäytyvä oppilas

- huomautettavaa muiden ihmisten ja ympäristön huomioimisessa, työn arvostuksessa ja sääntöjen noudattamisessa
- ei kuitenkaan sorru suuriin rikkeisiin

Käytöksessä lisäharjoitusta tarvitseva oppilas

- ei ota käyttäytymisessään huomioon toisia ihmisiä eikä pysty asettumaan toisen ihmisen asemaan
- suhtautuu välinpitämättömästi ympäristöönsä ja koulutyöhön yleensä
- rikkoo tahallaan toistuvasti koulun sääntöjä ja hyviä tapoja sekä lietsoo asenteillaan ja teoillaan kielteistä ilmapiiriä

Heikosti käyttäytyvä oppilas (=arvosana hylätty)

- erittäin törkeä ja välinpitämätön käytös, joka on normaaliin kouluyhteisöön täysin sopimatonta

7.4 Arviointiin vaikuttavia seikkoja

Oppilaan oppimisvaikeudet otetaan huomioon oppilaan arvioinnissa. Arvioitaessa tulee käyttää menetelmiä, joiden avulla oppilas kykenee mahdollisimman hyvin osoittamaan osaamisensa. Eri-tyisopetukseen otetun tai siirretyn oppilaan arvioinnin perusteet määritellään hänelle laadittavassa henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS).

Jos erityisopetukseen otettaessa tai siirrettäessä on päätetty, että oppilas opiskelee perusopetuksen yleisen opetussuunnitelman mukaisesti, hänen suorituksensa arvioidaan samoilla perusteilla kuin muidenkin oppilaiden suoritukset.

Jos erityisopetukseen otettaessa tai siirrettäessä on päätetty, että oppilas opiskelee yksilöllisen oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa, arvioidaan oppilaan suorituksia henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa määriteltyihin oppilaan omiin tavoitteisiin perustuen. Yksilöllisen oppimäärien mukaisesti opiskelluissa oppiaineissa voidaan käyttää sanallista arviota kaikilla vuosiluokilla.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan arviointi perustuu yleiseen perusopetuksen opetussuunnitelmaan tai yksilöllisiin oppimääriin, sen mukaan mitä oppilaan henkilökohtaisessa opintojen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa on päätetty.

Vaikeimmin kehitysvammaisen oppilaan arviointi perustuu henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa asetettuihin oppilaan omiin tavoitteisiin. Oppilaan arviointi kohdistuu oppimisvalmiuksiin ja edistymiseen toiminta-alueittain. Oppimisvalmiuksia ovat aistitoiminnot, käyttäytyminen ja vuorovaikutustaidot, kiinnostuneisuus ja tarkkaavaisuus oppimistilanteissa, itsenäistyminen toiminnoissa ja työskentelytaidot. Arvioitavia toiminta-alueita ovat motoriikka, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot. Oppilaan arvioinnissa kuullaan oppilasta kuntouttavia tahoja sekä oppilaan huoltajia.

7.5 Maahanmuuttajaoppilaan arviointi

Maahanmuuttajaoppilaiden eri oppiaineiden arvioinnissa otetaan huomioon oppilaan tausta ja vähitellen kehittyvä kielitaito. Suomen kielen taitojen mahdollisten puuteiden merkitystä arvioinnissa pyritään vähentämään monipuolisilla, joustavilla ja oppilaan tilanteeseen sovitetuilla arviointimenetelmillä. Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaine arvioidaan joko suomi toisena kielenä- tai suomi äidinkielenä -oppimäärän mukaisesti. Oppimäärä päätetään kunkin oppilaan kohdalta erikseen. Maahanmuuttajaoppilaan arviointi voi olla sanallista koko perusopetuksen ajan lukuun ottamatta päättöarviointia.

7.6 Opintoissa eteneminen

Perusopetuksen 11§:ssä on määrätty opintoissa etenemisen ja vuosiluokalta siirtymisen periaatteet. Opetussuunnitelman perusteet täsmentävät asetusta. Äidinkielen ja matematiikan minimitavoitteet on määritelty oppiaineiden yhteydessä.

Jos oppilas ei ole suorittanut hyväksytysti jonkin oppiaineen tai aineryhmän opetussuunnitelman mukaista oppimäärää, hänen vuosiluokan suorituksensa tulee siltä osin hylätyksi.

Oppilaalle tulee varata mahdollisuus osoittaa erillisessä kokeessa saavuttaneensa kyseisen oppiaineen vuosiluokan tavoitteet hyväksytysti. Tilaisuuksia, joissa oppilas voi osoittaa osaamisensa, voidaan järjestää lukuvuoden aikana tai lukuvuoden työn päätyttyä yksi tai useampi sen mukaan, mitä opetussuunnitelmassa päätetään. Erillinen koe voi sisältää monipuolisesti erilaisia näyttömahdollisuuksia.

Vuosiluokan tavoitteet hyväksytysti suorittanut oppilas siirtyy seuraavalle vuosiluokalle. Oppilas voi siirtyä seuraavalle vuosiluokalle vaikka hänellä olisi hylättyjä suorituksia, jos arvioidaan, että oppilas kykenee selviytymään seuraavan vuosiluokan opintoista hyväksytysti.

Oppilas voidaan jättää vuosiluokalle, jos hänen vuosiluokan suorituksensa yhdessä tai useammassa aineessa on hylätty ja arvioidaan, ettei hän selviydy seuraavan vuosiluokan tavoitteista. Vuosiluokalle jäävän oppilaan suoritukset raukeavat.

Oppilas voidaan jättää vuosiluokalle, jos se on yleisen heikon koulumenestyksen vuoksi tarpeen, vaikka hänellä ei olisi hylättyjä suorituksia. Huoltajalle tulee tällöin varata mahdollisuus tulla kuulluksi ennen päätöksen tekemistä.

Jos oppilaan vuosiluokan suoritus on yhdessä tai useammassa oppiaineessa hylätty, voidaan oppilaan jättämisestä vuosiluokalle tehdä ehdollinen päätös. Päätöksessä mainitaan ne vuosi-luokan oppimäärän osa-alueet, joiden hyväksytyt suorittamien on vuosiluokalta siirtymisen edellytyksenä.

7.7 Opintoissa eteneminen oman opinto-ohjelman mukaan

Mikäli oppilas etenee vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oman opinto-ohjelman mukaan, opetussuunnitelmassa on määriteltävä ne tiedot ja taidot, jotka ovat edellytyksenä kunkin opintokokonaisuuden opiskelun aloittamiselle. Perusopetusasetuksen mukaan oman opinto-ohjelman mukaan opiskeleva oppilas siirtyy lukuvuoden koulutyön päätyttyä seuraavalle vuosiluokalle. Oppilas voidaan jättää vuosiluokalle yleisen heikon koulumenestyksen perusteella. Opetussuunnitelmassa voidaan päättää, että oppilas voi suorittaa myös hyväksytysti suorittamansa opintokokonaisuuden

uudelleen jos se yleisen koulumenestyksen perusteella on tarkoituksenmukaista.

Oppilas luetaan yhdeksännen vuosiluokan oppilaaksi, kunnes hän suorittaa perusopetuksen koko oppimäärän ja saa päättötodistuksen tai hänen oppivelvollisuuskänsä täytyy ja hän eroaa koulusta.

7.8 Itsearviointi

Opettajan tulee yhteistyössä muun henkilöstön kanssa edistää lapsen edellytyksiä itsearviointiin, mikä tukee erityisesti lapsen minäkuvan kehittymistä ja oman työskentelyn jäsentämistä. Itsearviointi tapahtuu aikuisen tukemana huomioiden asetetut tavoitteet. Itsearvioinnissa lapsi oppii havainnoimaan itseään eri tilanteissa ja arviomaan asemaansa ryhmän jäsenenä. Arvioinnissa painotetaan ensisijaisesti lapsen kasvu- ja oppimisprosessin edistymistä tavoitteiden saavuttamiseksi.

7.9 Todistukset esi- ja alkuopetuksessa

Esiopetuksen päätteeksi voidaan antaa osallistumistodistus. Todistusta voidaan täydentää kuvamalla järjestettyä esiopetusta. Luokilla 1 – 2 annetaan lukuvuositodistus lukuvuoden päättyessä.

Oppilaan todistukset ovat julkisia asiakirjoja. Jos niissä on oppilaan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia koskevia tietoja, todistus on näiltä osin salassa pidettävä ja se voidaan antaa vain oppilaalle ja hänen huoltajalleen.

Perusopetuksen 1 – 2 luokilla käytettävät todistukset ovat:

- lukuvuositodistus
- välitodistus
- erotodistus

Oppilaalle tulee antaa lukuvuositodistus lukuvuoden päättyessä. Lukuvuoden aikana voidaan lisäksi antaa välitodistuksia. Oppilaan erotessa koulusta kesken perusopetuksen hänelle annetaan erotodistus. Opetuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

Todistuksiin tulee merkitä todistuksen, kunnan, koulun ja oppilaan nimi, todistuksen antamispäivä, allekirjoitus, arvio oppilaan käyttäytymisestä sekä oppilaan opinto-ohjelma ja arvio siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet. Opinto-ohjelmalla tarkoitetaan luetteloa niistä oppiaineista ja aineryhmistä, joita oppilas on opiskellut lukuvuoden aikana, ja arviolla vähintään sitä, onko kussakin oppiaineessa tai aineryhmässä tavoitteet saavutettu. Arvio oppilaan työskentelystä voidaan sisällyttää eri oppiaineiden arviointiin tai työskentelystä voidaan antaa erillinen sanallinen arvio. Arviointia oppilaan käyttäytymisestä ei merkitä erotodistukseen. Todistuksissa tulee olla lisäksi merkintä, että ne ovat näiden Opetushallituksen 27.3.2002 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukaiset.

Oppilaan opinto-ohjelmassa arvioitavat oppiaineet ja aineryhmät ovat äidinkieli ja kirjallisuus, matematiikka, uskonto tai elämänkatsomustieto, ympäristö- ja luonnontieto, musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta ja muut mahdolliset oppilaan opiskelemat oppiaineet. Oppiaineiden, aineryhmien ja käyttäytymisen arviointi merkitään sanallisena arviona. Sanallisesta arvioinnista tulee lukuvuositodistuksessa käydä ilmi, onko oppilas saavuttanut vuosiluokan tavoitteet. Lukuvuositodistukseen merkitään myös tieto mahdollisesta luokalle jäämisestä.

Liitteet: 2. luokan lukuvuositodistus

8 ERI KIELI JA KULTTUURIRYHMIEN OPETUS

8.1 Maahanmuuttajat

Opetuksen tavoitteena on lapsen identiteetin tukeminen ja hänen tasapainoisen kehityksensä edistäminen, suomen kielen oppiminen ja tutustuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Lasta pyritään valmistamaan kaikilla oppimisen ja kasvun osa-alueilla tulevaa koulunkäyntiä varten. Tavoitteena on myös tukea lapsen oman kielen hallintaa ja oman kulttuuritaustan tuntemusta. Lisäksi pyritään kehittämään valmiuksia kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen, monikulttuurisuuteen ja kansainvälistymiseen. Maahanmuuttajaopetuksessa korostuu erityisesti yksilön erilaisuuden kunnioittaminen. Lasten taustat otetaan huomioon, vaikka opetuksessa toteutetaan esi- ja alkuopetuksen yleisiä kasvatusta- ja oppimistavoitteita.

Opetusjärjestelyt

Maahanmuuttajalasten esi- ja alkuopetus voidaan järjestää joko erillisessä valmistavan opetuksen ryhmässä tai integroituna yleisopetukseen. Maahanmuuttajalapsen eroavat toisistaan kielen ja kulttuurin, maahanmuuton syyn ja maassaoloajan suhteen. He eivät siis ole yksi yhtenäinen ryhmä, vaan heillä jokaisella on oma kokemus- ja kulttuuritaustansa. Opetuksen eriyttäminen on erityisen tärkeää ja siksi siihen on suunnattava riittävästi resursseja.

Esikouluikäiset voidaan sijoittaa joko päiväkotiin tai koulun valmistavaan opetukseen. Mikäli ne sijaitsevat fyysisesti lähekkäin, voi lapsi integroitua osaksi päivää päiväkodin esiopetusryhmään. Puutteellisen kielitaidon ja mahdollisten traumaattisten kokemusten vuoksi maahanmuuttajalapsi tarvitsee monipuolisia leikin ja toiminnan mahdollisuuksia.

Sisällöt

Lapsen oman äidinkielen opetus on erityisen tärkeää maahanmuuttajalapsille. Oma äidinkieli edistää ajattelun kehittymistä ja se on kommunikoinnin väline oman kieliryhmän kanssa. Lapsilla tulee olla mahdollisuus oman kielen oppimiseen, säilyttämiseen ja kehittämiseen sekä sen käyttämiseen tiedon omaksumisen välineenä. Oman äidinkielen tavoitteena on vahvistaa lapsen itsetuntoa ja kulttuuri-identiteettiä. Yhteistyössä vanhempien, omakielisten ja muiden opettajien kanssa laaditaan kielisuunnitelma. Tavoitteena on toimiva kaksikielisyys.

Suomi toisena kielenä on maahanmuuttajalasten opetuksessa sekä opetuksen väline että opetuksen kohde. Opetuksen tavoitteena on, että lapsi selviytyy jokapäiväisistä viestintätilanteista suomen kielellä, oppii suomen kielen perusrakenteet ja eri aihepiirien keskeistä sanastoa ja tutustuu suoma

laiseen tapakulttuuriin ja lähiympäristöön. Suomi toisena kielenä –opetuksen sisällöt valitaan lapsen omasta lähipiiristä ja niiden käsittelyssä edetään tutusta tuntemattomampaan: oma minä, koti, koulu, lähiympäristö jne.

Puhuminen

rohkeus ilmaista itseään
kyky tuottaa arkikieltä

Kuunteleminen

kyky ymmärtää arkikieltä
ohjeiden ymmärtäminen
työskentely ohjeiden mukaan
keskittynyt kuuntelu

Lukeminen

kirjainten tunnistaminen
sanojen lukeminen

Kirjoittaminen

kirjainten kirjoittaminen
lyhyiden sanojen kirjoittaminen

Kaikessa toiminnassa on huomioitava lapsen puutteellinen suomenkielen taito sekä lapsen oma kulttuuritausta. Kieli- ja kulttuuriryhmästä riippuen joko kerrottu tai kirjoitettu satu- ja tarinaperinne on keskeistä aineistoa.

Maahanmuuttajalasten esi- ja alkuopetuksessa eettisen kasvatuksen, ympäristö- ja luonnontiedon, matematiikan sekä taito- ja taidekasvatuksen sisällöt vastaavat mahdollisimman laajalti esi- ja alkuopetuksen vastaavia sisältöjä. Opetukseen sisältyy leikkiä ja draamaa kaikessa oppimisessa.

Arviointi

Esi- ja alkuopetuksen arviointi koskee myös maahanmuuttajalapsia. Arvioinnissa on huomioitava lasten puutteellinen suomenkielen taito. Päähuomio kiinnitetään lapsen kasvu- ja oppimisprosessin yksilölliseen etenemiseen.

8.2 Romanikieliset

Romanilasten esi- ja alkuopetuksessa otetaan huomioon romanikulttuurista johtuvat erityistarpeet ja annetaan mahdollisuuksien mukaan romanikielen opetusta. Romanikielen opetusta järjestetään OPM:n kirjeen nro 13344/210/87 ohjeitten mukaan.

Romanikielen opetuksen tarkoituksena on vahvistaa romanilapsen identiteettiä ja kulttuuritietoisuutta sekä antaa hänelle mahdollisuus toimivaan kaksikieliseen kulttuuri-identiteettiin. Romanikielisten opetuksessa noudatetaan vuosiluokkien 0-2 yleisiä kasvatusta- ja oppimistavoitteita soveltaen niitä romanikulttuuriin.

Romanikielen opetus käytännössä tapahtuu pienryhmissä, joissa on lapsia eri vuosiluokilta. Opetus

ei ole tiukasti sidottu vuosiluokittain etenevään opetukseen, vaan enemmänkin kunkin lapsen henkilökohtaiseen kielenhallinnan tasoon, siten että ala-asteen romanikielen opetussuunnitelman mukaiset tavoitteet saavutetaan.

Lapsi tutustutetaan kieleen ennen kaikkea kuuntelun ja oman puhumisen kautta tutuista aihepiireistä. Tavoitteena on, että hän oppii erottamaan romanikielen vaikeat äänteet, oppii kirjoittamaan ja lausumaan romanikielen kirjaimet, muodostamaan sanoja ja lyhyitä lauseita kirjallisesti, kuuntelemaan ja erottamaan lauseet, sanat ja tavut toisistaan. Toisen luokan tavoitteena on oppia muodostamaan lyhyitä kertomuksia omasta lähiympäristöstä suullisesti ja kirjallisesti. Kielen tunneilla lapsi tutustuu romanien tarinankertomisen perinteeseen tarinoiden ja laulujen avulla ja tutustuu oman kulttuurin tapoihin osana kotipiiriä ja laajempaa yhteisöä. Motoriikan ja kädentaitojen harjaantuttaminen ovat keskeisellä sijalla 1-2 luokan opetuksessa.

8.3 Viittomakieliset

Viittomakielinen on kuuro/huonokuuloinen/kuuleva lapsi, jonka äidinkieli tai ensikieli on suomalainen viittomakieli. Hän on oppinut viittomakielen ensimmäisenä kielenään ja se on hänen parhaiten hallitsemansa ja/tai jokapäiväisessä elämässä eniten käyttämänsä kieli.

Tavoitteet

Viittomakielisten opetuksessa noudatetaan vuosiluokkien 0-2 yleisiä kasvatusta- ja oppimistavoitteita soveltaen niitä viittomakieliseen kulttuuriin. Opetuskielenä on suomalainen viittomakieli. Sen rinnalla opetuksessa käytetään suomea/ruotsia luku- ja kirjoituskielenä. Tavoitteena on vahvistaa lasten viittomakielistä identiteettiä sekä opettaa heitä arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan. Lapsi tiedostaa omat kielelliset ja kulttuuriset oikeutensa eri tilanteissa, ja tasa-arvoinen kanssakäyminen mahdollistuu. Monikulttuurisuuden oppimisen/opetuksen periaatteita käytetään tässä hyväksi. Tavoitteena on myös äänimaailman ja kuulevien piirteiden tiedostaminen ja oppiminen niin, että joustava toimiminen kahden kulttuurin piirissä on mahdollista.

Oppimisympäristö

Koska suomalainen viittomakieli on vähemmistökieli, ja lasten mahdollisuudet sen omaksumiseen ennen kouluikää vaihtelevat suuresti, kiinnitetään opetuksessa erityistä huomiota mahdollisimman rikkaan viittomakielisen oppimisympäristön luomiseen. Viittomakielellä ei ole olemassa yleisesti käytössä olevaa kirjoitusjärjestelmää, joten henkilökohtaisen kielellisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu. Sen lisäksi hyödynnetään mahdollisimman monipuolisesti viittomakielistä videomateriaalia sekä uusimpia tieto- ja viestintätekniikan suomia mahdollisuuksia viittomakieliseen kommunikointiin ja tiedonsaantiin.

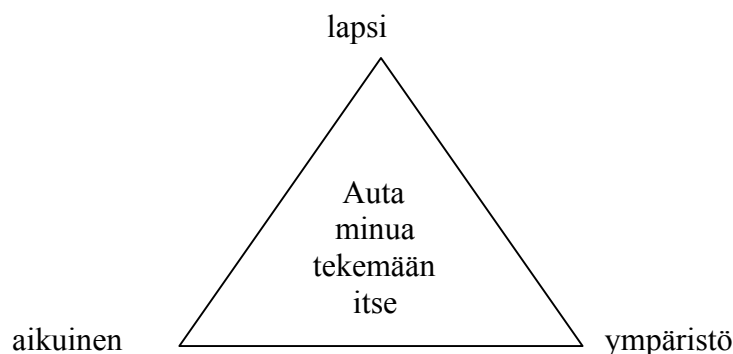
9 VAIHTOEHTOPEDAGOGIIKAT

Vaihtoehtopedagogiikkaa noudattavat päiväkodit ovat velvollisia noudattamaan muilta osin Kajaanin kaupungin yhteistä opetussuunnitelmaa.

9.1 Montessori-pedagogiikka

Kajaanissa toimii Montessorileikkikoulu. Soveltavaa ja mukaeltua opetusta käytetään eri päiväkoedeissa ja alkuopetuksessa.

Keskeistä montessoripedagogiikassa ovat lapsi, ympäristö ja ohjaava aikuinen.

LAPSELLA on vapaus valita oma toimintansa ja hän on siitä vastuussa. Lapsella on mahdollisuus keskittyä ja toistaa itselleen mielenkiintoista tehtävää.

Kehityskausien aikana lasta ohjaavat vastaanottavainen mieli ja herkkyykskaudet. Ensimmäisen kauden (0 - 6 v.) aikana kehittyä lapsen persoonallisuus ja tiedostamaton tiedonhalu muuttuu tietoiseksi. Samanaikaisesti kehittyvät lapsen kielelliset, sosiaaliset ja motoriset taidot kuten myös havainnot ja järjestyksen tarve.

Toisen kauden (6 - 12 v.) aikana syvenee tarve älyllisiin ponnistuksiin ja syiden etsintään. Samalla kehittyä ymmärrys moraalista ja kulttuurista. Se on myös mielikuvituksen ja sosiaalisuuden kehittymisen aikaa.

YMPÄRISTÖSTÄ voidaan erottaa lapsen kasvuympäristö ja valmisteltu ympäristö, jotka yhdessä muodostavat oppimisympäristön.

Montessoriympäristö sisältää käytännön elämän materiaalin, aistimateriaalin, kielen, matematiikan, ja kulttuurin materiaalin. Välineistö on itseohjautuvaa ja sisältää virhekontrollin jolloin lapsi kykenee itsenäiseen työskentelyyn. Materiaali etenee konkreetista työskentelystä abstraktiin loogisessa järjestyksessä. Kullakin välineellä on oma paikkansa.

AIKUISEN rooli on ohjaava ja lapsen työskentelyä havainnoiva.

Montessori-pedagogiikan keskeistä antia kuten käsitys herkkyykskausista käytetään yleisesti hyväksi esi- ja alkuopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Montessori materiaali on soveltaen käytössä yleisesti.

9.2 Uskonnollispainotteiset esiopetusryhmät

Kristillisen esiopetuksen toteuttaminen

Päiväkoti Pikku Karitsan esiopetuksen tavoitteena on kotikasvatuksen rinnalla tarjota toimintaa ja opetusta lapsen kehityksen ja kasvun tukemiseksi.

Esiopetuksen kristillisen kasvatuksen tulee tapahtua lämpöä ja turvallisuutta välittävissä ilmapiirissä ja se ei voi kokonaan erottua omaksi kasvatuksen alueeksi, vaan se sisältyy päiväkodin jokapäiväiseen elämään. Kristillisyyttä toteutetaan päivittäisillä aamuhartaushetkillä, ruuan siunaamisella ja pikkukirkkotuokioilla. Olennainen osa kristillistä kasvatusta ovat kirkkovuoden juhlat kuten adventti – ja jouluaika sekä Mikkelin-päivä. Näin lapsi pääsee osalliseksi juhlapyhien perinteestä ja saa tietoa kristinuskon keskeisestä sisällöstä.

Tärkeää on, että lapsi saa vastauksia uskonnollisiin kysymyksiinsä ja mahdollisuuden hiljentyä. Hiljentymisen elementtinä käytämme alttaria, kynttilää, lasten virsiä ja rukouksia. Aamulla rukouksemme ja pyydämme siunausta alkavalle päivälle ja ruuat siunataan ruokarukouksella tai laululla. Pikkukirkko tuokioilla käymme lasten kanssa läpi Raamatun kertomuksia ja kirkkovuoden juhlia.

Kristillisessä kasvatuksessa pidämme tärkeänä opettaa lapsille, että Jumala on turvallinen, hyvä ja rakastava isä. Jeesus Kristus kärsi ja kuoli meidän puolestamme ja sovitti kaikkien ihmisten rikkomukset Jumalan edessä.

Ortodoksisen päivähoidon yhteydessä tapahtuva esiopetus

Päiväkoti Kasselin toiminnassa välittyy ekumeenisesti ortodoksi-kristillinen arvomaailma, jolloin päiväkodin arjessa korostuu lähimmäisyys ja elämänläheisyys.

Uskontokasvatuksen osalta seurataan ja eletään ortodoksista kirkkovuotta, jolloin juhla-ajat ja arki vuorottelevat. Lapsilla on mahdollista kokea niin hiljentyminen kuin juhlan riemu. Suurista juhlalista korostuu erityisesti pääsiäisen ilo.

Ortodoksi-kristillisyyttä ilmenee myös avoimuutena ja elämyksellisenä yhteistoimintana päiväkodin lähiympäristön kanssa.

Karjalaisen kulttuurin vaaliminen on myös osa päiväkodin arkea, sillä monen lapsen sukujuuret ulottuvat karjalaan.

Päiväkodin pienessä sisarusryhmässä arjen askareiden, leikin ja mm. retkien ja vierailujen lomassa on turvallista kasvaa ja oppia sosiaalisia taitoja. Pieni ryhmä, yhdessä tekemisen ilo ja kannustava ilmapiiri antavat turvalliset puitteet lapsen monipuolisen kehityksen tukemiseksi.

10 OPETUSSUUNNITELMAN TOIMINNAN JA TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Esiopetusryhmät ja koulut arvioivat vuosittain opetussuunnitelman toteutumista. Opetussuunnitelma arvioidaan osana koko kaupungin perusopetuksen toimintajärjestelmää.